

GODS VOORZIENIGHEID

IN DE WONDERLIJKE LEIDING EN BEWARING IN HET
VREEMDELINGENLEGIOEN
EN IN DE BEKERING

VAN

EBE RINDERS KOOISTRA

Voorheen werkzaam bij 's Rijks Marine te Vlissingen.

EEN KORT VERHAAL VAN ZIJN LOTGEVALLEN IN
NEDERLAND, FRANKRIJK, ITALIË
EN AFRIKA

Met een voorwoord van

DS. W. H. GISPEN

Voorheen Gereformeerd leraar te Vlissingen

STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2002

INHOUD

1. Inleiding
2. Geboorte, opvoeding en vertrek naar- en verblijf te Brussel, Valenciennes, Parijs, Lion, Rome en Montalembert.
3. Dienst bij het Franse vreemdelingenlegioen in Algiers en ontmoetingen in die streken.
4. Ontmoeting met Sultan Abd-el-Kader
5. Terugkeer naar het Vaderland.
6. Bekering

VOORWOORD

De lezer heil!

Zoals goede waar zichzelf aanprijst, behoeft ook dit werkje geen aanprijzing van anderen, aangezien de inhoud de beste aanprijzing is, aan allen, die gelovig de voorzienigheid Gods erkennen, en die geen vreemdelingen zijn van de bekering tot God, en het geloof in de Heere Jezus Christus.

De persoon, wiens lotgevallen hier verteld worden, is bekend als iemand, die niet tot de wijzen, dezer wereld behoort; maar die in het dwaze en zwakke Gods, - zo men dat acht - zijn wijsheid en sterkte heeft gevonden, en alleen weet te roemen in het "kruis van Christus."

Wat de schrijver hier de Christelijke lezer meedeelt, heeft hij mij zelf, van tijd tot tijd, mondeling verteld. Mocht het op het gemoed van de lezers die indruk hebben, die het soms op mij had, dan zal het onder de zegen Gods, nuttig kunnen zijn, tot versterking van het geloof, in de alles regerende en onderhoudende voorzienigheid Gods; tot versterking van het geloof in de vrije genadeleer, in de leer van Christus, Die gekomen is, om te zoeken en zalig te maken dat verloren was.

Hoe heerlijk heeft zich de krachtadige en onwederstandelijke werking van de Heilige Geest, in de bekering van de schrijver geopenbaard, Hoe krachtig is aan hem vervuld: *"Ik ben gevonden van hen, die naar Mij niet vraagden, Ik ben gevonden van hen, die naar Mij niet zochten."* Hij verklaart ons, uit eigen ervaring, dat God, het werk des geloofs, met kracht in de harten van Zijn uitverkorenen werkt; dat God de bekering ten eeuwigen leven werkt en dat het geloof een gave Gods is!

Zijn bedoeling was hoofdzakelijk om de wonderlijke wegen, die de Heere met hem heeft gehouden, ook in zijn onbekeerde toestand, de vrienden des Heeren mee te delen, of het nog tot stichting en lering voor hen mocht dienen. Twee van zijn vrienden hebben het, uit zijn mond opgeschreven, en voor de pers gereed gemaakt.

Zegene de Heere deze poging en zij het tot zegen voor veel zielen!

Leer er uit, waarde lezer! dat er een levend God is, Welke kent degenen, die de Zijnen zijn. Maar wees altijd gedachtig aan de Wet en het getuigenis, om uw hart alleen daaraan te toetsen, en naar die regel te wandelen. De wegen, die de Heere met de schrijver gehouden heeft, behoren niet tot de meest gewone. Daarom zullen zwakke en jong begenadigde weldoen, als ze des schrijvers bekering met voorzichtigheid lezen, en de Heilige Israëls geen paal of perk te stellen; dat Hij hen ook zo moet leiden. Christus alleen is de weg. De toeleidende wegen tot Hem zijn verschillend. Zalig voorrecht intussen, dat de dwazen zelfs op de weg des heils niet zullen dwalen. De onrust die uitdrijft tot Christus, werkt mede ten goede en laat een vreedzame vrucht na.

Natuurlijke mensen, die de Geest niet hebben en alleen hun God 'fortuin' en 'toeval' dienen, of alleen hun eigen ideeën of de verdorven rede als God erkennen en eerbiedigen, zullen hier zeker niets wonders erkennen, maar hoe kan het anders? Daar de Heilige Schrift zelf uitspraak doet: *"dat de natuurlijke mens niet begrijpt de dingen,*

die des Geestes Gods zijn." Het is God echter niet te wonderlijk, om door een gering middel, om door slijk de ogen van blinden te openen. En zo kan de Heere ook door de woorden van een eenvoudig man dezen van hun verkeerde en rampzalige gevoelens, van hun zondige weg overtuigen. Immers de Heilige Schrift en de ondervinding der Heiligen Gods leert ons: *"het dwaze Gods is wijzer dan de mensen, en het zwakke Gods is sterker dan de mensen. Niet door kracht noch door geweld, maar door mijn Geest zal het geschieden, zeg de Heere der Heirscharen!"*

Daar de prijs zeer gering is, kan zich niemand met dit werkje beklagen, over de weinige penningen daaraan besteed. En het goede, dat u in dit werkje zult vinden, heilige de Heere aan uw hart, tot bevordering van geloof en Godzaligheid. Het onvolmaakte, dat zeker al het ondermaanse aankleeft, zal u niet schaden, als de bedachtzaamheid over u de wacht houdt.

Daartoe worde u genade en wijsheid van boven geschonken, is de wens van hem, die om des Heeren wil wenst te zijn, voor allen, die de waarheid liefhebben,

Een dienaar in het Evangelie,

W. H. GISPEN.

Vlissingen, de 22e juni 1860.

p.s.

Ds. Gispén deed 17 november 1859 intrede in een Kruisgemeente te Vlissingen. Hij bleef tot 13 juli 1862 en vertrok naar Giessendam. In die tijd vond er een geestelijke opleving in de gemeente plaats.

Onder de leden behoorden ook werkvolk, die op de Rijksmarinewerf werkzaam waren. Waarschijnlijk is Kooistra ook lid van zijn gemeente geweest.

1. INLEIDING

De wereld is vervuld van boeken en geschriften van mensen. Allen zijn en worden geschreven met een bijzonder doel, waarvan het een goed en het ander kwaad is, en niet strekt tot nut of voordeel, maar tot schade van zielen.

Eenvoudige en onkundige mensen, die wel eens wegen en omstandigheden in hun leven ondervonden hebben, welke waardig waren tot stichting en lering door de druk bekend te worden gemaakt, worden dikwijls om veel reden daarin verhinderd. Dit is ook sedert lang het geval geweest met de persoon, wiens lotgevallen hier verteld worden. Maar daar dezelve naar zijn schatting zo bijzonder aanmerkelijk zijn en hij tot de openbaarmaking door veel van zijn vrienden herhaaldelijk is aangespoord, waartoe hij zich ook meermalen opgewekt gevoelde, is hij eindelijk tot het besluit gekomen aan veler verlangen te voldoen. Te meer, daar zijn bedoeling niet anders is, dan de verheerlijking Gods, door Wiens wonderbare leiding en alwijs bestuur hem deze lotgevallen zijn overkomen. Zo begint hij zijn verhaal:

Mijn naam is Ebe Rinders Kooistra.

Ik ben geboren te Ureterp in Friesland. Mijn ouders behoorden tot die klasse van burgers, die met handenarbeid hun brood moesten verdienen voor een gezin van vier kinderen. Bij het opgroeien werd mij opgelegd een ambacht te leren, namelijk het timmeren, wat ook mijn vader uitoefende. Waarmee ik in staat zou geweest zijn het elders voort te zetten. Maar ik werd daarin verhinderd door het overlijden van mijn vader toen ik 13 jaar oud was. Mijn moeder verloor ik op mijn 16^e jaar. Vanaf die tijd, tot op mijn 29^e jaar is er weinig belangrijks met mij voorgevallen.

Op of ongeveer die leeftijd begaf ik mij als vrijwilliger in dienst van het Nederlandse leger. Waarmee ik de zozeer bekende tiendaagse veldtocht [tegen België] in het jaar 1831, heb bijgewoond. Bij welke gelegenheid ik veel ontmoetingen en gevaren heb meegemaakt, die mij naderhand menigmaal met ontroering en verwondering aan des Heeren bewaring en uitredding hebben doen gedenken, daar ik toen nog geen vreze Gods kende, maar soms wel eens dacht, wat er van mij worden zou, indien ik sneuvelde.

Dit was inzonderheid het geval op een tijdstip, dat iemand die met en naast mij in de gelederen stond, zodanig getroffen werd door een kogel, dat hij dood van zijn paard neerstortte en mijn paard van onder mij ook werd geveld, toen, zeg ik, viel er grote schrik en angst in mijn gemoed, en vervulde mij bij ogenblikken geheel. Zodat ik, was het niet dat de Heere mij (hoewel ik Hem nog niet kende) ondersteund had, om de roeping waarin ik mij bevond, getrouw te zijn en alle gevaren welke mij zo menigvuldig omringden en steeds voor ogen stonden genadiglijk had afgewend, in de benauwdheid zou bezweken zijn.

Deze veldtocht is ook een bijzonder tijdperk van de geschiedenis des Vaderlands, en zeer opmerkelijk, wegens de grote daden die de Heere daarin, tot heil van land en volk, heeft gedaan. Waarmee hij toonde wat Hij nog voor het volk wilde zijn, als voor een volk dat Hij in onzer voorvaderen tijden zo duidelijk uit vreemde dwingelandij en harde dienstbaarheid verlost had en met alle geestelijke en lichamelijke weldaden gezegend.

Omtrent twee jaren, voordat de diensttijd van zes jaren waarvoor ik mij bij het leger verbonden had verstreken was, besloot ik, in overeenstemming met een van mijn kameraden, die mij bijzonder toegenegen was en met wie ik in nauwe vriendschap stond, om na het eindigen van die, mij met hem naar Brussel te begeven. Teneinde mijn ambacht bij zijn broer die daar woonde, uit te oefenen, onder wederzijdse verbintenis, om elkaar bij alle gelegenheden getrouw en behulpzaam te zijn. Welk voornemen wij dan ook, na ons ontslag in het werk stelden.

2. Vertrek naar- en verblijf te Brussel, Valenciennes, Parijs, Lion, Rome en Montalembert.

Na in gezegde stad en plaats de tijd van zes maanden werkzaam te zijn geweest, ben ik van daar naar Valenciennes, in Frankrijk, steeds vergezeld van mijn vriend, vertrokken, waar ik in de uitoefening van mijn voorschreven beroep met hem, de tijd van zes maanden heb doorgebracht.

In dit tijdsverloop meer van mijn ambacht aangeleerd hebbende, besloten wij laatstgemelde stad te verlaten, en in Parijs, de hoofdstad van Frankrijk, te beproeven werk te krijgen, hetgeen ons mocht gelukken, zodat de Heere in al die tochten en reizen niet alleen in mijn nooddrift voorzag, omdat ik in Parijs gedurende een jaar mijn ambacht uitoefende, maar ook bijzonder beschermd tegen alle overlast, die mij, als vreemdeling, in die landen zou hebben kunnen bejegenen. Terwijl bij die gelegenheden de Franse taal mij enigszins begon eigen te worden, en als een middel moest dienen, om in mijn volgende lotgevallen van nut te kunnen zijn.

Na dit verblijf te Parijs, begaven wij ons, om te kunnen voldoen aan de inzichten, die wij ons bij de aanvang voorgesteld hadden, van daar naar de stad Lion, waar het ons weer gelukken mocht werk te vinden gedurende anderhalf jaar. In die stad kregen wij kennis aan een Italiaanse jongen, wiens ouders te Rome woonden. Deze op zekere tijd bericht ontvangende van de ziekte van zijn vader, besloot daarheen te reizen, en verzocht mij en mijn vriend hem, daarheen te vergezellen. Onze wens om een gedeelte van Italië te zien, deed ons weldra besluiten zijn verzoek in te willigen.

Wij ondernamen dientengevolge de reis, na ons op zijn raad van een grote bel en pistool met kruit en lood, om in de wildernissen, die wij door moesten trekken, het wild gedierte af te weren, of schrik aan te jagen, tevens van een grote ronde zakdoek, tot afwending van slangen, waarvoor die dieren bevreesd zijn, voorzien te hebben. Ofschoon wij daarvan geen gebruik hebben behoeven te maken, dewijl wij geen wild gedierte of slangen op dien weg ontmoetten. Wij hielden ons eerste nachtverblijf in het klooster St. Bernard, bewoond door monniken, waar wij zeer vriendelijk werden behandeld en de volgenden dag de reis voortzetten, en kwamen wij van tijd tot tijd in verschillende landstreken en hielden 's nachts verblijf in de op die weg gelegen kloosters, tot dat einde ingericht, omdat daar weinig dorpen zijn.

Na die streken, waarin men weinig anders dan bergen ontmoet, doorgetrokken te zijn, troffen wij steden en dorpen aan, waarvan wij sommige voorbij of doorgingen en in andere nachtverblijf hielden. Welker namen uit mijn geheugen gegaan zijn, maar ook geen belang voor mijn geschiedverhaal heeft. Alleenlijk meen ik te kunnen aanmerken,

gelijk ook bij vele mensen bekend is, dat (behalve bij degenen die waarlijk God vrezen en welke ik geloof, dat daar, ofschoon verborgen, gevonden worden, evenals in de tijd van Achab onder Israël) daar niet anders gevonden wordt dan een Godsdienst, die in vele opzichten buiten de waarheid is, en waarmede men echter meent Gode te behagen, omdat de inwoners de instellingen der Kerk welke zij belijden, behartigen. Nu kan ik door de genade zeggen: "O, droevige blindheid en onkunde van de waren weg des levens!" Maar toen was dezelve mij ook nog onbekend, ofschoon ik onder de zuivere verkondiging des Evangeliums geboren en opgevoed ben, en daarom had mijn gemoed over al die dingen toen geen bezwaar.

Na achttien dagen aldus voortgereisd te hebben, kwamen wij te Rome aan, waar, zoals ik hiervoor zei, de gemelde jongen zijn vader woonde. In die stad, zozeer alom bekend, vertoefden wij de tijd van 14 dagen om alles te bezichtigen, waarin ons die jongen behulpzaam was. Ik zal niet verhalen wat wij daar gezien hebben, dan alleen dat wij in de St. Pieterskerk, het doen der mis door de toenmaligen Paus bijwoonden, hetgeen wij niet konden, dan met knielen voor de afgodische voorwerpen en de tonelen die wij daar aanschouwden. Voor de natuurlijke mens, wiens deel alleen in dit leven is, is deze stad, betreffende deszelfs gebouwen, paleizen, kerken, kloosters, gestichten en straten begerlijk om te aanschouwen, terwijl de gebruiken en gewoonten van de inwoners zeer verschillend zijn van andere landen en steden.

Iets, dat ik nergens, waar ik ook in de wereld geweest ben, gezien heb, is, het aan de huizen brengen van melk, hetwelk geschiedt met een kudde geiten, die in de stad worden omgeroerd, met een bel aan de hals, en voor ieders huis, waar men melk verlangt, gemolken wordt, zodat men deze zuiver en onvervalst bekomt en gebruikt. Men vindt ook in die streken een grote menigte van die dieren, benevens schapen; hoornvee wordt er weinig aangetroffen.

Sommige straten der stad zijn overwelfd, andere, in plaats van met steen, met zware balken geplaveid, die een kleine open tussenruimte hebben, om het regenwater te doen wegvloeien. Meer bijzonderheden zou ik daarvan kunnen zeggen, maar aangezien dit mijn hoofddoel niet is, zal ik mij alleenlijk bij deze bepalen.

Na, verloop van voorschreven tijd, was de vader van die jongen weer hersteld en kon hij toen met ons de reis terug naar de stad Lion weer aanvaarden. Hetgeen wij deden langs dezelfde streken en door dezelfde oorden die wij tevoren gegaan waren, zonder enige hinderpalen te ontmoeten of genoodzaakt te zijn, de middelen tot wering van hetgeen ons ten kwade zouden hebben kunnen overkomen, in het werk te stellen. Wij kwamen dan ook gelukkig weer in gemelde stad aan, waar wij de tijd van 18 maanden, hebben gewerkt. Toen zijn wij vandaar vertrokken naar Bordeaux, een andere grote en aanzienlijke stad in Frankrijk, waar wij ook ongeveer een jaar lang ons ambacht hebben uitgeoefend. De inwoners van die stad zijn zeer beleefd en voorkomend van aard, zodat wij ons daar zeer goed konden schikken. Ook waren onze verdiensten meer dan genoeg voor ons onderhoud. Wijn wordt in die stad (die wegens de handel in dezelve wereldberoemd is) veel gebruikt door alle klassen van burgers, daar ze zeer goedkoop te bekomen is.

Na in die plaats langen tijd genoeg verkeer te hebben, vertrokken wij van daar naar een ander oord in Frankrijk, *Provence* genoemd, en namen daar in de stad Montelimart ons verblijf, waar wij ook 3 maanden werkten. En waar wij in die tijd alle merkwaardigheden, welke daar veel gevonden worden, bezichtigden, inzonderheid de

bloementuin buiten de stad gelegen, en voor de vreemdeling, die tevoren zulke inrichtingen en bijzonderheden nooit zag, zeer opmerkelijk zijn, door de velerlei in- en uitlandse bloemen, bomen, planten. In welker aanschouwing het oog zich bijna niet verzadigen kan. Deze tuin wordt nog merkwaardiger door de bijzondere bijbehorende gebouwen, waarin vele vreemde en kunstige voorwerpen gevonden worden. In die stad zijn een menigte opspringende fonteinen, door keurig bewerkte veestallen met beeldwerk versierd en aangelegd tot dienst van mensen en vee, die ook zeer de aandacht waard zijn.

Gemelde tijd daar vertoefd hebbende, keerden wij naar de stad Lion terug en bekwamen weer werk, in de vorige werkplaats. Tijdens onze afwezigheid was daar over die werkplaats een ander opzichter gesteld, waaronder mijn vriend het ongeluk had, door een misslag van die opzichter, begaan door het aftekenen van het stuk werk dat mijn vriend maken moest, het werkstuk niet naar behoren af kon maken. Dit verwekte ongenoegen tussen hen, hetgeen ons aanleiding gaf, na met elkaar hierover te zijn overeengekomen, om die werkplaats te verlaten. Hetgeen wij onverwijld deden.

Na enig overleg vonden wij het geraden ons niet langer bij het ambacht te bepalen, maar dienst te nemen als vrijwilliger bij het Vreemdelingenleger van Algiers, voor hetwelk veel volk werd aangeworven. Tot dat einde begaven wij ons naar de officier, die daarmee belast was en buiten de stad zijn verblijf hield.

3. Dienst bij het Franse Vreemdelingenlegioen in Algiers en ontmoetingen in die streken.

Na ons verlangen te kennen gegeven te hebben, werden wij aangenomen, en verbonden ons tot dat einde voor den tijd van 3 jaren bij het Vreemdelingenlegioen. Wij kregen bevel, om ons naar de stad Toulon te begeven, waar wij na vijftien dagen reis, gelukkig aankwamen, en volgens het voorschrift van de reiswijzer, waarvan wij voorzien waren ons naar de kazerne begaven, waar wij opgenomen werden en waar wij nog een groot aantal vrijwilligers voor gemeld Legioen aantreffen, samen 84 man uitmakend.

Wij verbleven daar 14 dagen en bezichtigden die stad, welke een welbekende en voorname zeehaven is. Behalve andere merkwaardigheden daar aanwezig, bezichtigden wij het schip waarmee Napoleon, de voormalige Keizer der Fransen, voordat hij tot die rang verheven werd, naar Egypte vertrokken is om Egypte aan Frankrijk te onderwerpen. Dit schip wordt als een gedenkteken van die onderneming zorgvuldig in waarde gehouden en aan de vreemdelingen getoond. De overige merkwaardigheden van die stad zal ik voorbijgaan om, om niet te uitgebreid in mijn verhaal te worden.

Thans bevonden wij ons niet meer vrij, zoals tevoren en ondervonden een groot verschil in levenswijs, eigen aan het juk dat wij onszelf hadden opgelegd. Waarvan wij wel enigermate het drukkende begonnen te beseffen, en in de toekomst nog zwaarder verwachtende, maar wij behielden moed genoeg, om ons daarnaar te schikken, in de hoop dat eenmaal ons een beter lot zou te beurt vallen.

Alvorens mijn tocht naar Afrika te verhalen neen ik tot onderricht van mijn lezers welke daarmede onbekend mochten zijn, iets te moeten melden van de oorzaak, welke aanleiding gegeven heeft tot de oorlog en veldtocht van de Fransen tegen de Algerijnen en andere Afrikaanse Staten en Rijken. Ik deel dan mee hetgeen ik dienaangaande heb

horen lezen en zover mijn geheugen strekt, hoewel ik mij het jaar wanneer die oorlog ontstond niet herinner.

Die oorzaak dan was aldus: in de stad Tunis waar de Dey (aldus wordt de Vorst of Sultan van die Algerijne Staat of dat Rijk genoemd) zijn verblijf houdt, was een Jood woonachtig, die zeer rijk was en in juwelen handelde. Deze op zekere tijd, naar Frankrijk gereisd zijnde, had bij zijn terugkomst een gouden hoofdsieraad, bezet met edelgesteente, voor zijn vrouw meegebracht, om het, wanneer zij uitging, of op zekere hoogtijden te dragen.

Dit hoofdsieraad trok dan ook de aandacht van ieder die het zag en kwam ter kennis van de Dey, die jaloers werd, omdat de Sultane (zo wordt de vrouw genoemd, welke hij meer dan zijn andere vrouwen, waarvan hij een groot getal heeft, bemint) zo'n kleinood niet bezat. Om het voor haar te bekomen, ontbood hij gemelde Joodse koopman, wie hij over dat sieraad onderhield, en beval ten zijnen koste een zodanig hoofdtooi te laten vervaardigen, maar met bepaling dat hetzelfde het eerstgemelde ver in waarde moest overtreffen. Dit werd door de juwelier aangenomen, die onverwijld naar Parijs vertrok en daar dit pronkstuk hebben laten vervaardigen, aanstonds naar Tunis terugkeerde en hetzelfde aan de Dey ter hand stelde, in verwachting van daarvoor de waarde in geld te ontvangen. Maar dewijl de daarvoor geëist wordende som de schatting van de Dey verre overtrof, ja zodanige som niet door hem kon worden bijeengebracht, miste de koopman in zijn verwachting, en verliep er enige tijd, alvorens er schikkingen werden getroffen om hem op een of andere wijze schadeloos te stellen.

Om dit doel te bereiken, ontving de koopman van de Dey een aantal lasten graan, die hij onder genot van vrije uitvoer, inscheepte voor Frankrijk, om voor zijn rekening aan dat Rijk, ten behoeve der troepen, te worden geleverd, ingevolge een getroffen overeenkomst met die regering. Deze granen werden behoorlijk in magazijnen opgelegd. Maar korte tijd na die ontstond er verandering in de regering van Frankrijk door de val van de Keizer Napoleon, en de komst van de Koning Lodewijk XVIII [1815-1830] tot de door eerstgemelde ontruimde troon. Deze omstandigheid was zeer nadelig voor gemelde koopman, die wel gedurige aanzoeken deed bij het nieuwe gouvernement tot betaling der geleverde granen, maar kreeg daartoe geen gehoor noch voldoening, omdat de nieuwe regering voorgaf zich geen onderhandelingen met de vorige aangegaan te kunnen aantrekken, noch zich verplicht achtte daarvoor vergoeding te doen.

Nu wist de koopman niet meer hoedanig zich ten deze te gedragen, of schadeloos gesteld te zien, maar hij werd te rade, om deze zaak aan de Dey van Tunis in kennis te stellen, welke hem daarop uitnodigde om zich daarheen terug te begeven, ten einde op maatregelen te beramen. [ca. 1827] Hij vertrok dan weer naar Tunis, na aan zijn Agent orders achtergelaten te hebben. Na zijn aankomst daar en sprekende met de Dey over deze ingewikkelde omstandigheid beloofde deze de koopman, hierover met de overige Algerijne staten te zullen spreken, in een vergadering welke eerlang te Algiers moest plaats hebben, waarbij zijn tegenwoordigheid vereist werd. Tot het bijwonen van welke hij de koopman ook uitnodigde, die zich daarheen op de bestemde tijd en plaats begaf. In die vergadering toegelaten, deed hij verslag van zijn wedervaren, met verzoek om door bemiddeling der samengekomen vorsten hem bij het Franse Gouvernement recht te doen erlangen. In die vergadering bevond zich mede de, te Algiers gevestigde Franse Consul, of zaakgelastigde bij de Algerijne staten, welke door de Dey van Algiers met verwijtingen omtrent de handelwijze van zijn regering in deze aangelegenheid en met

vriendelijke woorden werd aangesproken. Waarmede de Dey nog niet tevreden zijnde, gemelde Consul zodanige beledigingen aandeed, die hem noodzaakten zich deswege bij zijn regering te beklagen. Die zich, in de persoon van haar vertegenwoordiger, versmaad achtende, na korte tijd, de Consul terugriep en de oorlog aan de Dey van Algiers verklaarde. [1830, door koning Louis Phillip, 1830-1848]

Weldra was er een leger en vloot gereed om de stad te bemachtigen, en dat gewest aan Frankrijk te onderwerpen. Hetgeen dan ook geschied en thans door heel de wereld bekend is, zodat ik hiermede meen dienaangaande genoeg gezegd te hebben, en tot mijn eigen ontmoetingen te moeten wederkeren.

Na ons verblijf te Toulon, zoals ik hier tevoren heb gemeld, werden wij allen, van een Officier begeleid, ingescheept in een stoomfregat, en kwamen na een tocht van vijf dagen, behouden te Algiers aan. Het gezicht van die stad, als gelegen op een berg, aan de voet van welke zij begint en aan deszelfs top eindigt, is zeer vreemd voor iemand, die nooit een zodanige ligging heeft aanschouwd. Wij waren dan ook over dit toneel verwonderd en verlangden er binnen te zijn, om alles van naderbij te bezien. Temeer, daar wij aan de buitenkanten der stad vele beplantingen zagen van heerlijk boomgewas, waartussen, op zekere afstanden, zich stenen gebouwtjes, ongeveer zes voeten hoog, van een koepel voorzien en wit gepleisterd vertoonden, en de vorm van de huizen van de stad ons zo vreemd voorkwam, dat wij er toen geen recht denkbeeld van maken konden. Wij kwamen s'avonds laat aan, ankerden ter reede van de stad en werden de andere dag 's morgens ontscheept. Enige ogenblikken daarna werden wij in rangen geschikt en trokken, onder het geleide van gemelden officier, door de straten, die een vreemde aanleg hadden; zijnde de huizen allen laag en met platte daken gebouwd.

Er was die dag veel beweging onder de inwoners, omdat er markt werd gehouden. Behalve al het vreemde dat wij daar aanschouwden, was het gezicht van zwarte mensen, daar wij tevoren slechts blanken hadden gezien, voor ons ook zeer vreemd.

Er is echter veel verschil van kleur onder de bevolking, dewijl men daar ook hoog bruinen en vuil koperkleurigen aantreft; hetgeen men kan aanmerken als een gevolg van gemengde huwelijken, nederzettingen van vreemden, en andere oorzaken, waarin ik niet treden zal, als zijnde buiten mijn voorgenomen bestek.

Midden op de markt werd ons een uur tijd vergund om een en ander te bezien, waarna wij buiten de stad trokken en ongeveer een uur van daar aan de berg Mustagalem aankwamen, op welks top een kazerne gelegen is, waar wij halt hielden. Onze namen werden afgeroepen en wij werden daarna aan onszelf overgelaten tot de andere dag, dat wij in die kazerne werden gehuisvest. Men gaf ons in die tussentijd geen levensmiddelen en moesten die ons zo goed mogelijk zelf verschaffen van de gelden die wij nog hadden. Waartoe wij gelegenheid vonden bij de Militaire kantines of winkels en bij de bakker van het gehucht aan de voet van de berg gelegen. Aldus verliepen twee dagen, waarna wij gekleed en gewapend werden en dagelijks de wapenoefening moesten bijwonen, welke ik en mijn vorengemelde reisgenoot na een maand tijd genoeg kenden.

Direct daarna kreeg het legioen vreemdelingen bevel, om verenigd met een legermacht van ongeveer 60.000 man, van allerlei wapen, op te trekken naar de Tributen (Arabische stammen) Ipriem en Dutriem, gelegen aan het Atlas-gebergte, ten einde hun sterkten, dorpen en vlekken te bemachtigen, en die volken te onderwerpen. Deze veldtocht welke zeven dagen duurde, was zeer bloedig, vooral aan de zijde van de vijand, die zich

hardnekkig verweerde, maar geheel ten onder werd gebracht, omdat wij bevel hadden, om al wat leven had om te brengen. Dit gebeurde uit vergelding van de wreedheid welke die stammen aan allen pleegden die zij van ons volk konden overweldigen. Deze stammen, die slechts weinige uren van Algiers verwijderd zijn, verontrustten zo veel zij konden de Franse legerafdelingen en brachten zonder onderscheid en zeer wreedaardig om, al wat hun handen niet kan ontvluchten. Daarom vond van onze zijde jegens hen ook geen verschoning plaats. Van ons leger sneuvelden er ook vele, maar ongelijk veel minder dan van de vijanden, waarvan velen echter zich door de vlucht redden in holen der rotsen en bergen en in de diepe en uitgestrekte wouden, welke wij niet vervolgden, maar aftrokken en terugkeerden naar de afdelingen waartoe wij behoorden.

Wij in de Kazerne Mustapha teruggekeerd, werd er ongeveer een maand later van het Vreemdelingenlegioen 37 man afgedeeld, om bij het 3^e bataljon te worden ingelijfd, tot aanvulling van hetgeen aan hun voltalligheid ontbrak. Onder die manschappen bevond ik mij met mijn meergemelde reisgenoot. Wij vertrokken naar Algiers en werden daar ingescheept in een Stoomfregat, hetgeen bevel had om naar de stad Sicilie te stevenen en ons daar te ontschepen. Na een overtocht van drie á vier dagen kwamen wij daar behouden aan, en bevonden ons, met of tegen onze zin, verenigd met vreemde kameraden, waarmee wij ons echter weldra gemeenzaam maakten, omdat een militair zich lot- en standwisselingen moet getroosten, en aan al hun opgelegde bevelen onderwerpen.

Deze stad en zeehaven strekkende zich boogsgewijze in zee, was in handen van de Fransen. Des namiddags na onze ontscheping de stad ingaande, zagen wij twee lijken van soldaten, welke daar in het hospitaal overleden waren, de landpoort uitdragen, om een weinig verder te wonden begraven. Wij verlangden die begrafenis te zien, volgden met ons beiden de dragers, en zagen de lijken, over welke men slechts bij het wegdragen een deken gespreid had, zonder kist en geheel naakt, in twee daartoe gegraven putten werpen, en dezelve daarna met aarde overdekten. Dit gezicht verontrustte ons zeer en voedde bij ons de wens, om daar niet te sterven, ten einde na onze dood zo niet behandeld te worden. Daags daarna op die grafplaats zijnde, zagen wij enige leden van die lijken hier en daar verspreid, zijnde door het verscheurend gedierte, (hetwelk in die landen veel gevonden wordt en een sterke reuk heeft), des nachts uit die putten weggehaald en opgegeten.

Aan de landzijde van die stad is ze omringd van blokhuisen op bepaalde afstanden van elkaar gebouwd, dienende tot sterkten, om de invallen van Arabieren te verhinderen, waarvoor de stad anders bloot ligt.

Op de derde dag kreeg een kleine afdeling waaronder ik en mijn reisgenoot ons bevonden, bevel om de manschap van een der blokhuisen af te lossen, hetgeen om de vijftien dagen plaats had. Des anderen daags trok het garnizoen der stad ongeveer 800 man sterk, uit om verenigd met al de manschappen van de gemelde sterkten, behalve de wachthoudende, het aan het bataljon toebehorend hoornvee, ongeveer 500 stuks te geleiden, ten einde gedrenkt te wonden uit een waterput, gelegen op 's vijands grondgebied, omdat die, waaruit zij vroeger gedrenkt werden en die in de nabijheid van de stad gelegen was, zonder water was.

Om deze tochten, die dikwijls tot dat einde geschieden, zoveel mogelijk te dekken, trokken er tirailleurs (schermutselaars) vooruit, welke uit de zich daartoe van de forten vrijwillig aanbiedende manschappen worden genomen, met een genoegzaam aantal van

het bataljon. Ondertussen dat deze de vijand, die uit alle hinderlagen ons volk verontrustte en velen deed sneuvelen of kwetsen, trachtten te verjagen of te bespringen, haastten de andere zich met het vee, om zo spoedig mogelijk weer af te trekken. Onder die vrijwilligers nu bevond ik mij in de plaats van mijn vriend, die anders die tocht zou hebben moeten medewaken, en in mijn plaats op de wacht, welke ik toen had, kwam. Alzo met ons kleine leger op weg, en nauwelijks 600 schreden ver getrokken zijnde, werden er vijf van onze twintig vrijwillige tirailleurs door het vijandelijk geweer gedood en drie gekwetst. Toen ontstond er onder hen een vreselijk bloedbad, door ons aller verenigd vuurgeven, zodat een groot aantal sneuvelden en velen zwaar gewond werden, en welk getal doden en gekwetsten dat van de onzen ver overtrof, waarna wij met het vee weer aftrokken.

De andere dag werd er bevel gegeven door de Commandant van het garnizoen, om het uitgestrekte struikgewas van rondom de waterputten waaruit het hoornvee gedrenkt werd en aan hetwelk het garnizoen ook behoefte had, door vuur te vernielen, ten einde alle hinderlagen, waaruit de Arabieren de tot het water halen gebruikt wordende manschappen beschoten en dikwijls verscheideen van dezelve doodden en verwondden, uit de weg te ruimen.

Om dit doel te bereiken werd er alles in gereedheid gebracht en trok het leger van de vorige dag daarheen. Aan de putten, die een wijden omtrek hadden, gekomen zijnde, haastte men zich het vuur er in te ontsteken, hetgeen echter mislukte, daar het hout, door deszelfs vochtigheid niet willende ontbranden een zware rook en damp van zich verspreidde.

De Kolonel die te paard aan het hoofd van het korps was uitgetrokken, bemerkte in het kreupelhout, een hinderlaag der vijanden, die van alle kanten wel tot een getal van 4 á 5000 man vermeerdeerde en ons in sterkte verre overtreffende, een hevig vuur op ons maakte, gaf onverwijld bevel tot de aftocht, zodat wij onverrichter zake, terugkeerden. Onder dit alles verloren wij velen van ons volk, die gedood of gekwetst werden en haastten wij ons om de garnizoensplaats weer te bereiken.

Deze zo zeer gevaarlijke tocht, waarbij zo menig man, voor, naast en achter mij geveld werd, verwekte 's nachts als ik op mijn leger bevond, en in de stille eenzaamheid, verwondering in mijn gemoed, dat ik nog leefde, en de Heere mij zo zichtbaar gespaard had, zodat ik, uit bekommring over de toestand van mijn ziel, de begeerte gevoelde, dat het de Heere toch mocht behagen Zich over mij te ontfermen, en mij tot Hem te bekeren, eer mij het lot - van een ontmoeting met de vijand en om te komen - overkwam.

Er verliepen ongeveer zes weken, eer er weer water in de put van onze garnizoensplaats was, en wij dus niet meer daarom behoefden uit te trekken, maar gedurende al die tijd moest er dagelijks met meer of minder gevaar, water gehaald en de beesten gedrenkt worden. Veeltijds waren wij de vijand, die doorgaans woeste aanvallen deed, te sterk, hoewel wij dagelijks van ons volk verloren, maar om het voltallig te houden door het garnizoen versterkt werd.

Nadat wij nu water in onzen put hadden, verliepen er nog ongeveer zes weken, eer wij door de vijand werden verontrust, maar toen verkeerden wij van zijn kant in een dringend gevaar, daar hij op zekere nacht onverhoeds met een korps van ongeveer 3000 man, langs een omweg en aan de zee kant, dus buiten kennis der voorposten in de blokhuisen voor de stad verscheen, met het doel om ons uit de stad te verjagen. Dit

veroorzaakte een groot alarm en deed de bevelhebber besluiten niet alleen het garnizoen, maar ook alle militaire beambten, bedienden, en al wat maar geweer voeren kon (niemand uitgezonderd) onder de wapens te doen komen. Na met de officieren geraadpleegd te hebben, om de vijand welken wij met ons geschut bereiken konden, te beschieten en te verjagen, of uit de stad te trekken en hem met verenigde macht aan te vallen, ja, zo mogelijk te vernielen, werd tot dit laatste besloten, zodat wij uittrokken en hem zo hevig met wel gesloten gelederen aantastten, dat zij allen sneuvelden, of zich in de zee wierpen en verdronken. Door de stand die zij genomen hadden in enge gebracht, was geen weg van ontkoming mogelijk, daar zij deze achter zich hadden.

Bij die gelegenheid bekwam ik een wond in mijn rechterbeen, boven de knie, door een geweerkogel, die, tot mijn geluk en door de goedertieren beschikking des Heeren over mij, in mijn vlees bleef zitten en er naderhand uitgesneden is geworden; waarvan ik dan ook nog de littekens draag.

Aldus gewond werd ik in het hospitaal gebracht, en verpleegd en, omdat hetzelfde te vol was van verwonden en zieken en men de lichtste lijdens wilde ontruimen, werd ik vervolgens naar Algiers terug getransporteerd, om daar de kunstbewerking van het uitsnijden van kogels te ondergaan. Ik had het genoeg, dat mijn kameraad en vriend, tevoren zo dikwijls vermeld, en die een wonde bekomen had in de linkerarm, een van mijn tochtgenoten naar Algiers was, zodat wij in die toestand, door onze gevestigde vriendschap, elkaar zo veel wij konden vertroosten en bemoedigden. Ik heb dikwijls in al die lotgevallen ondervonden, dat een vriend en lotgenoot, vooral in een vreemd land, meer dan een broeder is.

Eer ik het verhaal van deze slag eindig, moet ik nog melding maken van een wreedaardige gebeurtenis, welke naderhand voorviel.

Sommige burgers, namelijk van Sicilië, welke ons bijzonder gezind waren gingen op het slagveld en sneden de hoofden van twintig mensen af, en regen door de oren van deze mensen een touw, en hingen ze op bij de schietgaten van de stadsbatterijen (verdedigingswerken) aan de kant waar het gevecht had plaats gevonden. Deze bijzonderheid is dan ook toen in de Nieuwspapieren vermeld, en door de reizigers of nieuwsgierigen, die met het rijksschip, dat van tijd tot tijd, zo met passagiers, brievenmail als anderszins daarheen voer, aankwamen, bevonden waarheid te zijn, en werd door ieder met verbazing beschouwd. Ik zelf ben daarvan ooggetuige geweest, daar dit weinig dagen voor mijn vertrek uit die stad, waar ik drie maanden in garnizoen ben geweest, was voorgevallen.

Verder moet ik nog aanmerken, dat van de 37 man, met welke ik tot versterking van het garnizoen daar was aangekomen, bij mijn vertrek slechts 11 meer in leven en de anderen allen gesneuveld waren.

In Algiers aangekomen, werden wij gebracht in het paleis, waar de voormalige Dey zijn verblijf had gehouden, even buiten die stad gelegen, en hetwelk tot een hospitaal werd gebruikt. Daar verbleef ik twee maanden, en werd van mijn wonde hersteld, maar ik behield een stijve knie, om welke reden men mij plaatste bij een afdeling van niet geheel herstelden, met de rang van vice-korporaal. Ik kreeg bevel, om met nog zes man een schans, gelegen in het gebergte van Massamcré, te bezetten. Wij waren daar zeer rustig en zonder hinder van de vijanden, maar werden 's nachts door een patrouille van de onzen bezocht, welke van onze tegenwoordigheid en wacht daar verslag moesten doen, door een van mij getekend bewijsschrift.

Daar wij op die post niets te doen hadden dan wacht te houden, ging ik nu en dan gewapend het veld in, om op wild te jagen en dat oord te bezien. Daar bemerkte ik sporen van wilde zwijnen langs een smal pad aan de voet der bergen en werd belust om op zekere nacht, als zij doorgaans langs dat pad op roof uitgingen, op die dieren jacht te maken.

Ik gaf van dit voornemen kennis aan twee van mijn kameraden, die zich vrijwillig betoonden, om op een nacht om drie uur op die jacht mee te gaan. Maar toen ik op dat uur gereed was weigerden zij het. Evenwel volhardde ik in mijn voornemen en ging, wel gewapend, mijn geweer geladen met een kogel en schroot, naar de gemelde plaats, waar, tussen dicht bij elkaar gelegen gebergten, een laagte was van ongeveer een mans lengte diep en hier en daar bewassen met bladerloos rietgewas. Maar eer ik aan die plaats kwam, en nu en dan rond mij zag, bemerkte ik bij het heldere maanlicht in de verte een gedaante welke de weg, waarop ik mij bevond, scheen te gaan. Daar deze nog te ver van mij verwijderd was, kon ik haar niet wel onderscheiden, maar meer en meer naderende, zag ik duidelijk aan deszelfs manen dat het een grote leeuw was. Ik ontstelde enigszins op dat gezicht, nam stand op mijn knie achter een rietbosje, waardoor wij elkaar echter konden zien, en laadde mijn geweer, om, als hij dicht bij mij mocht komen, hem zo mogelijk dood te schieten. Maar onder dat alles kwam de vrees bij mij op, dat als ik miste, ik voorzeker door hem zou verscheurd worden, en dat was een vreselijke gewaarwording. Toen hij omtrent nog vijfentwintig schreden van mij verwijderd was, mij vermoedelijk niet bemerkende, zag ik hem een zijweg ingaan, zodat ik er met de schrik afkwam, die mij echter niet aanstonds verliet, daar ik nog in de verte zijn gebrul hoorde.

Ik wilde echter niet teruggaan, maar vervolgde mijn weg naar gemelde plaats, waar ik na enige ogenblikken toeven, de aankomst van zwijnen meende te horen en deze op het bergpad ook spoedig vernam. Zodra zij onder mijn geschut kwamen, gaf ik vuur en trof zo goed dat er een dood neerviel die ik smorgens met mijn manschappen, de poten met touwen gebonden, naar onze schans sleepte en naderhand verkocht heb voor vierenveertig francs; waarvan ik mijn kameraden op enige verversing onthaalde.

Na deze gebeurtenis werd ik van die schans afgelost en keerde naar de kazerne Mustapha terug, waar door een driemaandelijks visitatie van verenigde geneesheren en andere officieren, - die oordeelden over het al of niet geschiktheid der lijders om de ziekenzaal te ontruimen - besloten werd mij met een toelage van 50 francs naar het eiland Corsica te zenden; ten einde daar door het gebruik van geneeskrachtige water, zo mogelijk hersteld te worden. Hetgeen dan ook met gunstig bereiking van dit doel is geschied.

Terwijl ik in gemeld hospitaal lag, had ik tot slaapkameraad een man, die tien jaren lang, sedert de eerste verovering van dat land door de Fransen bij de Arabieren in krijgsgevangenschap gehouden, maar sedert de uitwisseling van wederzijdse gevangenen, te weten van enige manschappen der Fransen tegen negentig Arabische vrouwen teruggekomen was.

Wij waren weldra gemeenzame vrienden, en terwijl wij elkaar onze lotgevallen meedeelden, vertelde hij mij ook die gebeurtenis, daarbij nog aanmerkende, de wreedheid en strengheid der Arabieren met die ongelukkige krijgsgevangenen, die geboeid aan de hals en bevestigd met een ijzeren keten aan de kruiwagen, waarmede zij zeer afmattende arbeid in een buitengewoon hete luchtstreek moesten verrichten zeer

slecht en ongenoegzaam voedsel ontvingen, behalve de mishandelingen, die hun dagelijks door hun drijvers wedervoeren.

Gedurende die tijd had hij veel van de taal der Arabieren aangeleerd, en verhaalde hij mij de wijze van hun eedzwingen, waarvan hij mij de Arabische bewoording leerde, zijnde: *Heheeh, il leeh, il Allah, Mohammed, il Solah, Jerouselheeh, il Leheem*; zeggende: *"het kan u misschien te pas komen, wanneer gij in hun handen mocht vallen, wanneer gij deze woorden uitsprekende, door hen wèl behandeld wordt want zij verheugen zich, dezelve uit de mond van een vreemdeling te horen in de hoop van hem tot Mohammedanisme te brengen."*

Na, door het gebruik van de wateren te Corsica mijn vorige lichaamskrachten gekregen te hebben, werd ik in staat geoordeeld om weer naar Afrika te vertrekken, waar ik na mijn aankomst in de stad Ouran werd ingedeeld bij de 2^e compagnie van het 1^e bataljon, en dus bij een andere dan waartoe ik tevoren behoorde. Ik vond weer nieuwe kameraden, hetgeen voor een militair zeer onaangenaam is, door de vriendschapsbetrekkingen en het lotgemeen dat hij met zijn vroegere had.

Te Ouran zijnde, liet ik weten aan mijn vorige vriend en lotgenoot wiens naam ik tot heden toe nog niet vermeld heb, die *Josef van de Boogaard* heette, wie ik in het hospitaal buiten Algiers met een gewonde arm, na mijn vertrek vandaar, had achtergelaten, maar die hersteld zijnde naar de kazerne te Mustapha ongeveer een uur van Algiers verwijderd was gezonden en daar gelegerd, door iemand die daarheen heenging, dat ik te Ouron was aangekomen. Ik liet dus weten alles wat mij, sedert mijn vertrek uit het hospitaal overkomen was.

Toen hij dit vernam, en verlangende om weer met mij, als tevoren lotgenoot te zijn, verzocht hij aan de Hoofd-officier, onder wiens bevelen hij stond, om bij het bataljon en compagnie zo even gemeld overgeplaatst te worden. Hij verhaalde aan die officier onze langdurige lotgemeenschap en zijn begeerte om mij weer te zien; dit verzoek werd hem toegestaan, en alzo werden wij weer verenigd.

Omtrent twee maanden daar zijnde, woonde ik er een verschrikkelijk toneel bij. Vier Arabieren namelijk kwamen in de stad met een verraderlijk doel, waarvan zij na hun gevangenneming overtuigd werden, en veroordeeld, twee om onthoofd en twee om de rechterhand afgesneden te worden. Die terechtstelling was zeer wreedaardig, omdat er verscheiden slagen met het zwaard tot de onthoofding vereist werden; hetgeen mij zeer verwonderde, dewijl ik dacht dat zulks met één slag geschiedde.

Ik stond er dichtbij en zag alles nauwkeurig en de laatste de bij de pols of het gewricht afgesneden hand, (hetgeen mij zeer onmenselijk toescheen) met de linker van de grond oprapen, waarna die twee de stad uitgingen. Andere merkwaardigheden vielen daar niet voor, dan veldontdekkingen en soms kleine schermutselingen met de vijanden.

Intussen kwamen daar verscheideen regimenten uit Frankrijk aan, zodat er zich een aanzienlijke macht bevond, welke door de Generaal in ogeschouw werd genomen, met bevel, om al wat aan dezelve behoeften van wapens of kledingstukken ontbrak, aan te vullen, ten einde gereed te zijn, om met de legermacht, die weldra te velde moest trekken tot een hoofdtreffen met de vijand verenigd te worden.

Kort daarna werden er van alle kanten troepen ingescheept, om twee legers, ieder van 80.000 man uit te maken, om te Bona ontscheept en verenigd te worden met de troepen,

die daar tevoren reeds gekomen waren, om een tocht te ondernemen tegen de stam Negero, ongeveer 500 uren afstands van Algiers, ten einde zo mogelijk in het bezit te komen van de daar bevindende goudmijnen, waarvan de Fransen kennis bekomen hadden.

Na onze ontschepping moesten wij om dat land te bereiken, ongeveer tweehonderd uren ver te voet afleggen, zo beladen als wij waren met, ransel en geweer, en in een bijna verzengde luchtstreek gevolgd van kamelen en muilezels welke de levensmiddelen en andere behoeften droegen. Onze mars ging over Constantino Secham en Assora; plaatsen aldus genaamd door de inwoners en kwamen ten laatste ter bestemder plaats aan.

De bewoners dezelve werden Cabylen genoemd, zijn zwart van huid en geheel naakt, behalve dat zij een lederen voorschoot dragen.

Dit landschap is gelegen in rotsgebergten, ontoegankelijk voor enige vijand; daar de ingangen tot hetzelfde in de rotsen uitgehouwen en zodanig aangelegd zijn, dat ternauwernood twee á drie man naast elkaar er door kunnen gaan, daarenboven hoekig en slingervormig, zodat wanneer er enige vijand zich in mocht wagen, hij een zekere dood van zijn tegenstander tegemoet gaat, terwijl de zwakste punten met stukken geschut van negen vuurmonden bezet zijn.

Na onze aankomst werd het land verkend, terwijl wij drie dagen uitrustten, ten einde met vernieuwde krachten de voorgenomen aanvallen te ondernemen, hetgeen geschiedde door het beklimmen van zodanige punten welke zulks enigszins scheen toe te laten.

Deze aanvallen werden herhaaldelijk hervat daar wij door de hevige tegenstand die ons geboden werd en onoverkomelijke moeilijkheden telkens werden afgeslagen, zodat wij eindelijk moesten aftrekken, met een verlies van 15.000 man. Hebbende voorts gebrek aan leeftocht welke gedurende de tocht en ons verblijf daar gebruikt was, en wij reeds enige tijd met aard- en boomvruchten ons moesten voeden, maar die nauwelijks tot ons onderhoud genoegzaam waren.

Na het mislukken van deze veldtocht, trokken wij op Constantine terug, steeds over vijands grondgebied, zodat wij in al die tijd, (die ongeveer zes weken duurde) veel met hen te doen hebben gehad, en niet weinig volk verloren, hetgeen van hun zijde ook plaats had. Te Constantine kregen wij voor het eerst weer onze gewone levensmiddelen en zijn daar drie dagen gebleven.

Van daar vertrokken wij weer naar de stam Jochem (aldus door de inwoners genoemd) een machtig volk van ongeveer 50.000 zielen, ten einde hetzelfde zo mogelijk uit te roeien. Deze tocht duurde weer acht dagen, uithoofde van de verre afstand dien wij te voet moesten afleggen.

Daags voor onze aankomst daar gaf het legerhoofd order, dat niemand spreken, zijn stem, noch enig geraas mocht laten horen, ten einde die plaats met de meeste stilte te omsingelen en onverhoeds te overvallen.

Onder dat alles waren wij zeer afgemat door de hitte en lange afstanden die wij dagelijks aflegden in een land van, hoge gebergten en diepe valleien, zodat bij het rust nemen, het volk zich maar tegen de grond legde, om, zoveel zij konden uit te rusten. Weinig waren er die nog moed genoeg hadden vuur te ontsteken om soep en andere spijzen te koken tot enige verkwikking. Onder die weinige bevond ik mij. En terwijl ik daarmee bezig was, werd de ketel, waarin de soep was, en op welk ik mijzelf en mijn

kameraden dacht te onthalen, van over het vuur weggeschoten en al het eten uitgestort. Dit geschiedde in de derde nacht van onze tocht, daar zij het vuur van ver konden zien, zodat hetzelfde hun doorgaans ten doel strekten.

In weerwil van onze grote legermacht, werden wij van alle zijden bestookt door de Arabieren, die van alle kanten (vooral in het donker) op ons schoten, en zich dan behendig in hunne schuilplaatsen, die daar overvloedig zijn, terugtrokken.

Op de achtste dag kwamen wij ter gemelde plaats aan, welke wij met wel gesloten gelederen en geladen geweer omsingelden, met het doel, om al wat leven had om te brengen, en de woningen of tenten, met alle gebouwen van openbare bijeenkomsten als anderszins in brand te steken, tot een algehele verwoesting. Hetgeen wij dan ook in korte tijd verrichtten, zodat er slechts zeven vrouwen, die wij het leven lieten, behouden werden omdat zij Frans spraken, en ontkwamen.

De oorzaak van deze verwoesting was, dat dit volk in een zeker oorlogstreffen, een in hun macht gevallen Franse officier, op een afschuwelijke wijze, had omgebracht, door hem de handen en voeten aan een boom vast te nagelen, de neus en de nagels van zijn vingers en tenen af te snijden. Behalve andere verminkingen welke zij hem aandeden, en in die deerlijke toestand gans naakt en in de brandende hitte der zon, een langzame en uiterst benauwde dood lieten sterven. De wraak van de Fransen werd nog meer aangevuurd, omdat die officier wegens zijn dapperheid, aller achting verworven had en dat zij te gelijkertijd een korporaal doodgeschoten en daarna in het gezicht van de Fransen het hoofd afsloegen, en het op een staak stelden, om hen te bespotten en te tergen.

Wij bekwamen daar ook een grote buit van zeventuizend geiten, schapen, met veel kamelen, dromedarissen muilezels, paarden en hoornvee, en kregen, na die slag drie dagen rust, in welke tijd wij die schapen en geiten slachtten en verbruikten.

Wij vervolgden verder de aangevangen veldtocht, trokken op Laheem aan, om die volken te bedwingen, legden een weg van drie dagen af en kwamen op bivak, onze veldlegering.

Toen wij de vierde dag weer optrokken, gaven de Arabieren van alle zijden vuur op ons, waarop het legerhoofd bevel gaf om het te velde staande koren te verbranden, en trokken wij, dit verricht hebbende op gemelde plaats aan. Intussen hadden de dorpelingen, welke in tenten wonen, zich overal waar wij kwamen verwijderd, om ons te ontvluchten.

Alvorens echter de stam Laheem aan te tasten kwamen wij weer op een bivak, een veldlegering, die wij '*entonnoir*' (in Nederlands trechter) noemden, omdat die plaats de vorm van een trechter vertoonde, door de rondom dezelve gelegen bergen, die een diepe schuinsafhellende vallei of dal vormden. Wij bleven daar drie dagen.

Deze plaats is mij wel het meest van allen in het geheugen gebleven, en ten aanzien van mijn levensloop zeer aanmerkelijk, dewijl ik in die drie nachten herhaaldelijk elke nacht één droom had, welke ik niet nalaten mag te verhalen.

Ik droomde namelijk dat de jongste dag gekomen was en zag de Heere neerdalen op een wolk, tot dicht in mijn nabijheid, ongeveer ter hoogte van een huis, bekleed met onuitdrukkelijke heerlijkheid en majesteit, en omringd van een ontelbare schaar van Engelen. Waarop ik, rondom mij ziende al de geslachten der aarde zag, welke één voor één voor Hem als Rechter moesten verschijnen en

geoordeeld worden. Terwijl ik mijn beurt moest afwachten, overviel mij een diepe droefheid, welke onmogelijk is uit te drukken, omdat ik tegen dat heilig en ontzaggelijk, alhoewel liefderijk Wezen gezondigd had. Ja die droefheid was zó groot, dat mijn lichaam scheen te bezwijken. Temeer daar ik gevoelde nog geen vergeving van schuld te hebben. Ik lag in mijn droom plat ter aarde en rukte wegens de zielsangst en droefheid met mijn vingers de aarde waarop ik uitgestrekt lag los. Ik ontving in die toestand een krachtige inspraak in mijn ziel, die mij van de vergeving van mijn zonden verzekerde, en werd ten hemel opgenomen, vergezeld van Engelen en Hemelgeesten, waar ik verwaardigd werd, onuitsprekelijke dingen te aanschouwen, waarvan ook de Apostel Paulus spreekt wiens verhaal mij in zo verre verstaanbaar is. (2 Korinthe 12)

Ik doornatte in die drie nachten de grond waar wij neerlagen met mijn tranen, en was door de werkzaamheid van mijn gemoed zo ontsteld dat er verscheiden dagen verliepen eer ik mijn vorige krachten had teruggekregen.

Ik kon niet nalaten, ten einde mijn gemoed enigszins te ontlasten, die droom aan mijn vriend Van de Boogaard te verhalen, die zijn verwondering daarover betuigde; en bij ons beiden ontstond de wens, dat het de Heere mocht behagen ons te bekeren, om niet in onze zonden in een veldslag te sterven.

Die droom bleef mij gedurig voor de aandacht en veroorzaakte een diepe verslagenheid in mijn hart, zodat ik van die tijd af aan tot op de stond dat de Heere mij te sterk werd en met liefdekoorden tot Hem trok, geen rust vond voor mijn ziel.

Na die voormelde drie dagen dat wij veldlegering hielden, kwamen wij na twee dagen reizen bij de stam *Laheem* aan waar wij veel tegenstand vonden maar na een hevig vechten gedurende drie dagen, veroverden wij alles en bekwamen veel vee van allerlei aard, hetgeen de bezitting der bewoners van die streken uitmaakt. Terwijl wij alle mensen die in onze handen vielen ombrachten. Velen echter namen de vlucht en verstaken zich in voor ons ontoegankelijke plaatsen zonder hen te achtervolgen, hetgeen ook te gevaarlijk en minder nodig geoordeeld werd.

De derde dag trof mij een zware slag door het verlies van mijn zo dikwijls genoemde vriend *Van de Boogaard*, met wie ik zoveel lief en leed in al ons omzwerven had gedeeld en die mij, dit kan ik met waarheid zeggen dierbaarder was dan menige broeders elkaar. Bijzonder in zodanige wederwaardigheden en landstreken zo ver verwijderd van ons vaderland en dierbare bedrekkingen, en zo vreemd als de Arabieren zijn van de Europeanen.

Dit verlies kostte mij veel tranen, want ik beweende zijn dood recht hartelijk. Temeer omdat hij door een geweerkogel in de buik gewond, de andere dag reeds stierf, zodat ik omtrent zijn afsterven niets kan zeggen daar hij ook slechts weinig woorden gesproken heeft, welke ik nauwelijks verstaan kon, zo door zijn lijden als door mijn hooggaande droefheid. Ik heb hem zelf ná de slag, op mijn schouders weggedragen en op onze Bivak gebracht. Waarna ik de dokter haalde, maar vernam weldra dat de wond dodelijk was.

Na zijn overlijden groef ik met behulp van enige andere manschappen een bekwame kuil, waarin ik hem neerlegde, met genoegzame aarde overdekte en op dezelve zware stenen legde, teneinde zo mogelijk te verhoeden dat zijn lichaam door het gedierte werd ontgraven en verslonden hetgeen ik ook hoop en wel enigszins vertrouwd dat niet geschied zal zijn.

Dikwijls bezocht ik zijn graf zo lang wij aan die plaats vertoefden en kon mij dan van wenen niet onthouden.

Na het bedwingen van voorzeide stam, trok het leger weer af, en kwamen wij na vijf dagen zeer vermoeiend marcheren in een landstreek door de inwoners genoemd *Moab*, zeer berg- en rotsachtig, waar wij ons gedurende twee maanden legerden, en tamelijk rustig bleven, behalve dat wij nu en dan kleine schermutselingen met het landsvolk hadden.

Ik verkeerde toen in een treurige gemoedsstemming, zo door de droefheid wegens het gemis van mijn vriend, als door de indrukken die mij zo als ik tevoren zei van de droom bijbleven, waardoor ik veel de eenzaamheid zocht en dan in een of andere spelonk of rotsholte ging, om mijn gemoed te ontlasten en de Heere te zoeken, met de bede dat Hij mij geliefde tot Hem te bekeren, waartoe de begeerte meer en meer bij mij levendig werd.

In deze toestand zou ik tevreden geweest zijn in dit oord mijn leven lang te blijven, indien het Gods welbehagen was geweest, en mij daar geen kwaad kon wedervaren, wanneer ik slechts brood en water tot levensonderhoud mocht hebben.

De zevende dag dat wij daar waren kreeg ik in een schermutseling een gewerschot door mijn linkerarm, waarvan ik echter spoedig herstelde dewijl het gebeente niet geraakt was, en de wonde aan de binnenzijde van mijn linkerarm was. Ik verwonderde mij over het goedertieren bestuur des Heeren daar die wond zo dicht bij mijn hart was en de kogel hetzelfde wel kon getroffen hebben.

Nadat gedurende de tijd die wij daar bleven het leger weer in staat was gesteld om een andere voorgenomen tocht te ondernemen, vertrok het van daar naar een machtige stam in het gebergte van Maltha, waar wij naar een mars van zes dagen aankwamen, hebbende daags tevoren uitgerust. De volgende dag waren wij gereed tot de aanval der vijanden, die dezelve begonnen, waarop het tot een bloedige slag kwam, welke twee volle dagen duurde.

Bij het aanbreken van de derden dag als wanneer wij weer stag wilden leveren, zagen wij tot onze verwondering geen vijanden meer, maar hier en daar uit de grond hevige vuren, hetgeen deed vermoeden dat daar loopgraven waren waaruit de vijand zich verweerde. Bij onderzoek werd bevonden dat deze vijftig voeten en bijna een uur lopen, lang waren.

Wij ontvingen bevel om ze aan te tasten, hetgeen compagniesgewijs, die zich in de loopgraven begaf en alzo handgemeen met de vijanden werd, geschiedde. De eerste compagnie van ons regiment moest er het eerst in, die na een half uur vechten door de tweede vervangen werd, en die weer een half uur daarna door een andere en zo vervolgens. Bij de tweede compagnie bevond ik mij.

Ik ontving in dat hardnekkig gevecht ('t geen meest met de sabel en bajonet geschiedde), een sabelhouw op mijn voorhoofd en een ponjaardsteek in mijn rechterschouder. Toen onze compagnie er uitkwam, was er reeds zoveel bloed vergoten, dat ik niet anders dan daarin treden kon; gelukkig waren mijn wonden niet erg en mocht het mij gelukken daarvan spoedig te worden hersteld en mijn dienst te blijven waarnemen.

Wij verdrongen de vijand met zo'n kracht, daar er ieder half uur verse manschappen ingingen, zodat hij zich, het gevecht niet kunnende volhouden, terug trok in een Merabo of tempel, tegen welke de loopgraven uitkwamen, en die wij spoedig bemachtigden. Al wat leven had werd daarin omgebracht, en vele soldaten bekwamen grote buit van gouden en zilveren armversierselen en andere kostbaarheden, waarmede de Arabische mannen en vrouwen zich tooien, behalve hetgeen verder bij hen gevonden werd, ook veel vee. Ik veroverde een pot met honig, waarop ik de officieren welker tafel ik als oppasser bediende, onthaalde en er zelf van nuttigde.

Na het overwinnen en bedwingen van gezegde stam, trokken wij af en kwamen twee dagen later in een vruchtbare landstreek, waarvan de naam mij onbekend is, aan. Daar hadden wij vier dagen rust en verversten ons met de veelsoortige boomvruchten die daar in menigte groeien, terwijl wij in staat werden gesteld, om in de fonteinwateren die wij daar tot onze blijdschap aantreffen, onze onderkieren te wassen, waartoe wij anders zeer weinig in de gelegenheid waren. In die tijd aten wij van het vee dat wij het laatst veroverd hadden.

Hierna trokken wij verder op en kwamen na een mars van vijf dagen zeer vermoeid en zwaar beladen, met wapens en bagage bij de stam Assyra aan, waar de eerste twee dagen slechts schermutselingen voorvielen. De derden dag een meer beslissend gevecht willende doen, bevonden wij dat de Arabieren - zoals de andere stammen trouwens ook deden, - hun tenten met al wat zij bezaten, hadden opgerukt en zich in het gebergte terug getrokken. Deze stam stond onder het gebied van de, - zoals bekend is - zoveel gerucht gemaakt hebbende Vorst *Abd-el-Kader*.

Terwijl wij daar met het gehele leger stonden, beval de Generaal, veldontdekkingen te doen teneinde twee bataljons bij het gebergte waarachter de Arabieren een legerafdeling van gemelde Vorst bijeen hadden getrokken, werden geposteed, het één links en het andere rechts, om door die doorgangen de vijand in het gezicht te komen. Toen deze ons bemerkten, maakten zij onverwijld een wending langs een omweg om gemelde bataljons te omsingelen en de terugtocht af te snijden, hetgeen hun gelukt zou hebben, ten ware de Generaal, welke die krijgslist bemerkte, onmiddellijk de aftocht liet blazen, zodat wij de vlucht namen, en elk om het hardst zijn leven trachte te redden.

Wat er verder van die bataljons geworden is, is mij onbekend, want mij overkwam in de schielijke vlucht een ongeluk, waardoor ik in handen van de Arabieren viel.

Ontmoeting met Sultan Abd-el-Kader

Na enige minuten gelopen te hebben, stortte ik onverhoeds in een put, van wel twaalf voeten diep, welke bedekt was met ruigte en die ik niet bemerkte had. Dit was een der putten welke de Arabieren in de grond graven om de granen in te bewaren, want schuren hebben zij niet, daar zij slechts tentbewoners zijn. De wanden van die put waren van hard geworden klei-aarde, zodat ik meer dan een uur worstelde, door met mijn sabel en bajonet putten in de rand te houwen en te steken om mijn voeten daarin te zetten, om er uit te klimmen. Dit gelukte mij eindelijk maar nadat ik en mijn wapens daar uit waren was er een uur mee verlopen. Toen ik er uit was bleef ik op mijn knieën liggen, omdat ik mij zo veel mogelijk voor de Arabieren, die ik in het oog had trachtte te verbergen. Maar deze bemerkten mij weldra en omsingelden mij. Dit was een afdeling ruitery, waarvan één van het paard afsprong, en zijnde nog ongeveer twintig schreden van mij verwijderd, zijnt mes (want zwaard of sabel kan men dat geweer niet noemen uit hoofde van deszelfs kortheid), hetgeen dat volk in een gordel steekt, reeds daaruit trok om mij het hoofd af te snijden.

Schrik en vrees beving mij in hevige mate en toen hij beweging maakte om mij om te brengen, kwamen de tevoren verhaalde woorden van de Mohammedaanse eedzwering mij in gedachte welke ik, met een zeer beklemd hart en bestorven lippen, tevens met de vrees dat het mij toch niet baten zou, zo goed ik kon uitsprak.

Dit gedaan zijnde scheen hij tot andere gedachten te komen, dewijl hij zich van mij afwendde, en mijn woorden aan zijn kameraden verhaalde, waarvan er vijftien mij één voor één dezelve woorden lieten herhalen, waarna zij met elkaar omtrent een half uur lang spraken. Wat zij beraadslaagden weet ik niet, dewijl ik hun taal niet verstond.

Middelerwijl voelde ik mij meer en meer beklemd over mijn lot, en ervoer een angst die niet te beschrijven is, omdat ik elk oogenblik meende dat zij mij ombrengen zouden.

Na verloop van dat benauwde oogenblik, stijgt er een te paard, dewijl zij allen afgestegen waren en reed in grote haast weg en kwam ongeveer een half uur later terug, vergezeld van iemand dien ik toen niet kende, maar naderhand vernam ik dat het hun Sultan Abd-el-Kader was.

Deze bij mij komende gaf mij te verstaan dat ik de vorengemelde eedzwering zou uitspreken, hetgeen gedaan zijnde, sprak hij mij dezer wijze aan in de Franse taal, welke hij zeer goed verstond. *"Sta op, mijn vriend en ga met mij mee, er zal u geen kwaad geschieden."* Waarop ik enigszins van mijn grote schrik en vrees bekwam en orees om hem te volgen. Maar kon mij nauwelijks oprichten en op mijn voeten stelden daar de angst in mijn benen geslagen was. Ik gaf hem te kennen, dat ik niet gaan kon, waarop hij zeide: *"O, dat is niets mijn vriend! Ik zal een paard voor u laten brengen."* Op hetwelk ik gezeten zijnde, hij weer tot mij sprak: *"Volg mij nu maar."*

Kort daarna kwamen wij te zamen bij zijn leger aan, hetwelk hem alle eer en ontzag bewijzende, bemerkte en overtuigde ik mij, dat hij het hoofd van die stam was. Ik bevond mij also in hun midden, en nuttigde tegen de avond enige spijzen die zij mij aanboden.

s' Nachts sliep ik in een tent naast die van de Sultan en also liep de eerste dag voorbij. De andere dag vertrok ik met de Sultan en zijn leger naar Askerem, waar hij zijn verblijf hield. Zo haast als wij daar aankwamen gebood hij mij van het paard, waarop hij mij

had doen rijden, af te stijgen, hetzelfde over te geven aan een van zijn bedienden en hem te volgen. Dit doende kwam ik aan zijn tent waar hij alvorens mij daarin te leiden, gebod mijn schoenen af te trekken. Binnen komende moest ik op een rood damast kussen, met gulden kwasten aan de punten en op de grond geplaatst, nederzitten.

Die tent was van buiten met zwarte tapijten behangen, waartegen aan de binnenzijde blauw zijden bekleedsel was, bezaaid met geborduurde gouden sterren. In het midden ervan was een gouden halve maan, hetgeen het gewoon wapenteken der Mohammedanen is. De grond was met matten belegd en daar overheen een blauw zijden kleed eveneens met het voorschreven borduursel bezaaid, waar men op de oosterse wijze met de benen kruislings over elkaar neerzit. Deze tent was bestemd tot een raadzaal.

De Sultan zette zich neer aan mijn zijde, waarop zijn raadslieden, na alvorens samen geroepen te zijn, binnenkwamen en zich in het rond neerzetten. Dit waren alle zwarte mensen met lange, - wegens dezelve ouderdom en reeds hoge jaren - grijs geworden baarden, hetgeen in mijn oog een vreemd aanzien gaf. Toen begon de Sultan met hen te spreken in de Arabische taal, en bemerkte ik door dezelve gebaarden en het oog dat zij nu en dan op mij sloegen dat die raadpleging mij betrof.

Nadat zij een wijle tijd onderling gesproken hadden en zwegen, sprak de Sultan mij aan in de Franse taal, op deze wijze:

Van welke landstreek bent gij?

Ik antwoordde: "van Holland."

"Dit", zei hij, "ken ik niet, en heb het nooit horen noemen."

Maar toen ik hem, zo veel mij mogelijk was, de ligging van Engeland, Frankrijk en België noemde verstond hij mij en zijde, dat dit dan Nederland moest zijn, hetgeen ik toestemde.

Mijn woorden bracht hij over aan zijn raad, en vroeg mij verder naar de reden waarom ik in Franse dienst was, waarop ik hem te kennen gaf, dat ik vijf jaren als burger in Frankrijk had verkeerd, en door de Fransen gedwongen was geworden, om dienst bij het leger in Afrika te nemen.

Dit laatste bracht hij weer over aan de raad, en vroeg mij verder, of ik de Franse wapenhandel verstond en bij machte was om anderen daarin te oefenen, wanneer hij mij daartoe gebruiken zou. Ik, niet zo aanstonds inziende of dit tot mijn voor- of nadeel zou kunnen strekken, aarzelde enigszins om daarop te antwoorden, maar bemerkende dat zijn vaste mening was om zijn troepen door mij daarin te laten onderrichten, zei ik, dat ik daarvan genoegzame kennis had en hij mij die oefeningen kon toevertrouwen.

Toen moest ik hem de theorie, te weten: "de gebruikssregels", opgeven, hetgeen ik tot zijn genoegen gedaan hebbende, sprak hij daarover wel een half uur lang met de raad."

Daarna kwam hij met een vraag voor de dag welke ik meende dat een listige strekking had: te weten, *of mijn ouders nog leefden?* Want, zei hij: "Indien gij geen ouders meer hebt dan zult gij niet meer zo aan uw vaderland gehecht zijn?" Ik antwoordde hem, dat mijn ouders sedert veel jaren overleden waren, en dat ik volstrekt niet meer naar mijn land verlangde.

"Nu", hernam hij, dan zult u wel hier willen blijven, en indien dat uw keus is en u ons geloof aanneemt en daarin volharden wilt (zoals hij uit mijn reeds genoemde eedzwering, zo ik denk, kon veronderstellen), dan zal ik u een van mijn dochters tot vrouw geven."

Van deze onderhandeling gaf hij weer kennis aan de raad. Waarna hij opstond en mij wenkte om hem te volgen, hetgeen ik deed en werd door hem geleid in een andere tent, waar hij een zijner dochters liet komen, welke ik schatte ongeveer twintig jaren oud te zijn. Een ware negerin, volkomen zwart van kleur. Deze gekomen zijnde gebood hij mij haar rechterhand en linkerschouder te kussen, hetgeen zij bij mij ook doen moest. Toen zei hij mij in het Frans, dat deze plechtigheid de eerste betuiging was van toestemming in het huwelijk. Waarop dat meisje vertrok en de Sultan en ik keerden weer samen naar de raad. Met welke hij een breedvoerig onderhoud had, hetwelk ik niet verstond maar uit hun gebaren en gelaatstrekken kon ik wel bemerken dat zij met het voorgevallene in hun schik waren.

Toen zeide hij mij, dat hij na drie dagen een scheerder zouden laten komen om mijn haar af te snijden, hetgeen naar zijn zeggen te ongezond was in die landen. Ook dat hij zodanige kleren voor mij zou laten vervaardigen, die het kennelijk teken zouden zijn, om mij bij het volk in aanzien te brengen, en mij daardoor te laten eerbiedigen. Daarop ging de vergadering uiteen, en werd er voor mij een tent naast die van de Sultan opgericht, tot mijn woning.

Na gemelde drie dagen kwam de scheerder en schoor met een scheermes al mijn hoofdhaar af, latende slechts op mijn kruin een gedeelte staan, zoals bij hen gebruikelijk is. Nadat dit verricht was, namen mij twee mannen en bidden mij tot een fontein, waar zij mij geheel naakt ontkleden en mijn gehele lichaam in dat fonteinwater wasten, met een stuk hard zeep en een zeemlederen lap, waarna zij mij de Arabische kleren aantrokken. Bestaande uit een hemd zonder kraag en met wijde mouwen, een wijde turkse broek, over dezelve een ondervest, en daar overheen een gordel van rood vlagendoek. Toen zetten zij mij een rood lakens mutsje op, alleen dienende om de hersenen te bedekken. Om en over hetwelk zij een licht blauw zijden doek tot tulband draaiden met gouddraad doorweven. Zij deden mij een paar rode leren pantoffels aan de voeten, en eindelijk een overmantel (door hen genaamd marenous) over mijn andere kleren heen, waarmee dit afliep.

Intussen hadden er twee andere mannen mijn bij de fontein afgelegde Franse montering weggenomen, die ik nooit weer gezien heb.

Na dit alles leidden mij de twee Arabieren, die mij gewassen hadden op een berg, waar een familientent was opgericht, en waarin de raad weer vergaderde. Toen ik op die berg was gekomen kwam de Sultan mij tegemoet, en bijkomende deed hij een gewerschot over mijn hoofd, waarna nog zes anderen één over één, hetzelfde deden. Dit was de eerste plechtigheid van mijn inwijding. De tweede bestond daarin, dat eerst de Sultan en na hem de gemelde zes mannen ieder drie maal een vlag of standaard met de halve maan daarin, over mijn hoofd zwaaiden; die van de Sultan was rood en die van de andere mannen van verschillende kleuren. Na elk gewerschot en zwaaien der standaards, spraken zij enige Arabische woorden uit, waarvan ik alleen de naam van Mohammed kon onderscheiden. Toen dit gedaan was, sloten zij een kring om mij en deden mij drie malen achtereen de tevoren beschreven eedzwering herhalen.

Daarna bracht men mij in die tent, waarop de grond een heel groot boek lag, hetwelk zij de *Al Koran* noemen, waaruit de Sultan enige stukken voorlas in de Arabische taal, die hij mij dan in de Franse herhaalde. Maar ik verstond niet al wat hij zei, en daarom moest ik mijn rechterhand op dat boek leggen welke hij vasthield, en ondertussen nog enige regels uit voorlas, die hij mij dan weer in het Frans voorzei.

Dit verricht zijnde, werd er besloten mij te besnijden, zo als zij allen zijn, daar zij zich aanmerken als afstammelingen van de aartsvader Abraham, en de besnijdenis als een grondartikel van hun geloof hebben aangenomen. Omtrent mijn besnijdenis scheen men het echter oneens te zijn onder elkander, en werd er besloten daarmee te wachten totdat ik het nodig onderwijs in hun leer zou hebben ontvangen, en zoveel Arabisch had geleerd, dat ik daarvan verslag zou kunnen geven, ten einde zij te beter van mijn gezindheid zouden verzekerd zijn. Om welke reden mijn huwelijk met de Sultans dochter, tevoren gemeld, ook zo lang werd uitgesteld.

Na die beraadslaging gaf de Sultan mij een leren gordel, ingelegd met gouden en zilveren sterren, benevens twee dolken en twee pistolen daarin, een lans en een jachtgeweer, en alzo werd ik gewapend. Daarna verlieten wij die tent en begaven ons naar het verblijf van de Sultan. Daar zijnde ontving ik dagelijks onderwijs in hun leer en dezelve oefeningen; daarin bestaande, dat men zich des morgens naar de zeekant begeeft, en met zeewater wast, als een voorbereiding tot de aanroeping van Mohammed hunn profeet, waarvan mij door een Arabier de bewoordingen werden voorgezegd, welke ik dan moest herhalen. De gemelde wassingen geschieden ook wel door de binnenlanders bij gebrek van water, met zand, steengruis of iets van dergelijke aard.

Onder dit alles was, het mij menigmaal bang en ontstond de begeerte in mijn gemoed om uit de strikken waarin ik gevallen was verlost te worden, te meer omdat ik er een grote afkeer van had, dewijl ik, alhoewel nog in de zonde en afwijking van de Heere leefde, wel wist hoe God ontarend dezelve was, zodat ik er dikwijls uitriep en bad door de nood gedrongen werd te doen.

Ondertussen, toen het met mij alzo toeging en dat mijn huwelijk met des Sultans dochter was uitgesteld totdat ik zou besneden zijn, betoonde zij mij veel tekenen van beleefdheid en onderwerping, mij aanmerkende als haar toekomstig echtgenoot. Want als ik lag te slapen en zij dat wist, kwam zij in mijn tent, om met een waaier de insecten, waarvan men in die landen veel gekweld wordt, van mij af te drijven; maar verwijderde zich aanstonds, wanneer zij bemerkte dat ik wakker werd; en als ik uitging of inkwam, viel zij aan mijn voeten om die te kussen.

Hier ter plaatse dunkt het mij niet ongepast ook iets te zeggen betrekkelijk de Arabische landbouw en andere bedrijven. Alvorens het land te ploegen zoals men in andere landen doet, wordt de tarwe gezaaid en daarna de akker geploegd met een werktuig dat een scherpe pin heeft en door een paard voortgetrokken wordt. Dit ploegen geschiedt niet met lange voren, maar zeer onregelmatig en slechts om de aarde om te wroeten. Dit gedaan zijnde, neemt men een of meer takken van bomen met bladeren er aan om de bezaaide grond gelijk te maken of te slechten. De tarwe groeit slechts drie voeten hoog, op dikke stengels en met neerhangende halmen, die zich van elkaar scheiden en een vrucht voortbrengen, ruim de helft zwaarder dan de tarwe in Nederland.

Wanneer de oogsttijd daar is, snijdt men met kromme scherpe messen het stroo langs de grond af, beginnende daarmee in het midden van de akker, totdat men een geschikte ruimte verkregen heeft om met het dorsen een aanvang te maken, waartoe men dan de grond gelijk maakt en rondom met kleden voor het verloren gaan der tarwe voorziet. Dit gedaan zijnde, brengt men de halmen, zonder die in schoven te binden, aan, legt die in genoegzame hoeveelheid op de grond en laat die dan door paarden betreden, hetgeen bij die woeste volken nog al doelmatig is, daar dezelve geen dorsvloeren kennen noch

werktuigen bezitten, welke anders bij die arbeid vereist en gebruikt worden. Het wannen van tarwe geschiedt met dezelve omhoog te houden en te laten neervallen wanneer het kaf door de wind vervliegt. Daarna verzamelt men dezelve weer en zuivert ze verder, door die te ziften op een bereid bokken- of geitenvel, tot een soort van zeef vervaardigd, en gespannen op vier stukken hout, een soort latten.

De tarwe aldus gezuiverd, wordt tussen twee stenen gemalen die op elkaar draaien en met de hand in beweging worden gebracht niet ongelijk in grootte en vorm aan een mosterdmolen.

Tot het bakken van brood wordt het deeg toebereid met veel eieren en melk, en gelegd in hete as van een groot vuur, in het veld gemaakt, en geheel uitgebrand zijnde, van alle vuilnis, die zich daarin bevindt, gezuiverd. De broden zijn in grootte en vorm gelijk aan scheepsbescuit en gebakken zijnde, worden zij van de aanklevende as goed gezuiverd, zodat het een zeer aangename spijs is, goed aan het oogmerk voldoende.

De overige spijzen zijn van meelspeciën tot een vaste zelfstandigheid gekookt, welke zij met de handen eten. Want vorken of lepels zijn hun onbekend, terwijl zij die opdissen niet op borden of schotels, maar op schillen van suikerbonnen. Stoelen, tafels of ander huisraad bij ons in gebruik, ziet men bij de Arabieren niet, die er ook geen behoefte aan hebben, daar zij op de matten waarmede zij de grond bedekken, zitten en te slapen liggen.

Van koude weet men daar te lande niet, alleenlijk brengen de van de zee-kusten opstijgende dampen enige verkoeling aan, maar deze brengen door de verzengde hitte van het luchtgestel soms nog vermeerderd door hete winden, geen merkbare vermindering te weeg.

Over het algemeen zijn deze volken van een sterk gestel en van een voegzame lengte, zeer vlug in behandelen van de wapenen, die wij in de oorlog gebruiken, en weten hun paarden zodanig af te richten, dat zij zich met grote snelheid naar al de bewegingen van een ruiter keren en wenden. Allen zijn bijna gelijk gekleed en uitgerust, zodat men moeilijk meerderen van minderen kan onderscheiden.

Zij oefenden zich van der jeugd af zodanig in de wapenhandel, dat zij zelden het doel hetwelk zij zich voorstellen missen, en indien zij genoegzame krijgskunde bezaten, dan zou het moeilijk zijn, om op hoop van overwinning met hen oorlog te voeren.

Na alzo de lezer met een en andere gebruiken, gewoonten en levenswijzen der Arabieren bekend te hebben gemaakt, zal ik wederkeren tot mijn geschiedenis.

Hoe langer ik mij in dat woeste leven bevond, vermeerderde dagelijks mijn afkeer daartegen. Mijn gemoed, dewijl ik de woorden die men zij tot het plegen van hun bijgelovigen dienst voorzeiden, beginnende te verstaan en te begrijpen, meer en meer begon te bemerken en bij mijzelve te overleggen, dat ik hun wil volgende, mij zwaarlijk tegen God bezondigde. Waardoor mijn onrust vermeerderde, en ik menigmaal tot Hem om uitredding uit die voor mij zo benarde toestand riep.

Daarbij kwam nog dat overal waar de Sultan mij vond, hij mij steeds gebood met hem te gaan, hetzij tot viering van een feest van Mohammed, hetzij tot het doen van veldontdekkingen, of tot het jacht maken van wild of ander gedierte, al welke dingen mij zeer tegenstonden, maar welke ik voor hem verborgen hield zodat hij daarvan niets bemerkte.

Eens waren wij te zamen met vijftig man op die jacht, en kwamen op een plaats, van waar wij, ofschoon ongeveer twee dagreizen daar vandaan een zeer hoge berg die zij de

ijzeren berg noemen, konden zien. Achter deze berg is een plaats, genaamd Masura, gelegen welke in bezitting der Fransen zijnde, door hen steeds met troepen bezet werd. Deze zaak en die berg waren mij bekend, omdat ik die, nog bij de Fransen zijnde, gezien had.

Eens, daar op de jacht zijnde, zou ik waar het mogelijk geweest, zonder van hen gezien te worden, mij met de vlucht van hen onttrokken hebben, maar dit thans ondoenlijk zijnde, hield ik die plaats in gedachten, welke ook later tot mijn vlucht dienstbaar geweest is. Om dit doel dan te bereiken, viel mij in, om op een afstand van tien tot tien voetstappen, één takje van het boomgewas dat in dit oord slechts vijf voeten hoog groeit, en een groot gedeelte van het land vervuld, te kraken en daarheen te buigen. Hetgeen ik deed over een uitgestrektheid van wel zeven uren, die wij van des Sultans woonplaats verwijderd waren, ten einde, wanneer ik de gelegenheid eens mocht vinden om weg te lopen op elke tien treden, het alzo gemaakte sein, als wegwijzer te vinden naar de plaats waar wij nu waren, en waar ik die berg in het oog had gekregen.

Spoediger dan ik had durven denken, bood zich een gelegenheid aan, om mijn zo-even gemeld voornemen ten uitvoer te brengen, omdat ongeveer vijftien dagen na die laatste jachtpartij, de Sultan zich naar een feest moest begeven. Hij zich daartoe gereed makende, gebod hij mij hem daarheen te vergezellen, maar ik verontschuldigde mij deswege, voorgevende ongesteld te zijn, hetwelk hij geloofde en mij toevoegde in de Franse taal: "*blijf dan maar thuis, mijn vriend.*" Ik verblijdde mij dat hij mij zo geredelijk van het bijwonen van dat feest verschoonde en was aanstonds bedacht om nu mijn vlucht te ondernemen, daar niemand mij bespiedde of mistrouwen omtrent mij voedde.

Ik wachtte daarmede echter de tijd, van twee uur ten einde mij te verzekeren, dat hij ver genoeg verwijderd was, om zonder verhindering uit mijn tent te gaan. Ik kleepte en bewapende mij met al wat tot mijn uitrusting behoorde. Maar eer ik nog uitging, kwam mijn verloofde bruid voorbij mijn tent en daar zij mij gekleed zag uit te gaan en mij wilde vergezellen, liep zij aanstonds heen om zich ook gereed te maken. Toen zij mij dit te kennen gaf, had ik er veel tegen, nochtans liet ik het haar toe, om alle kwade schijn voor te komen. Zo gingen wij beiden op weg.

Wij liepen samen enige uren ver langs de weg waar ik die boomtakjes had afgekraakt en neergebogen en welke ik nauwkeurig volgde. Toen zij mij zover zag gaan, begon zij achterdocht te krijgen omtrent mijn plan, en gaf mij een teken met armen en handen, om weer te keren, mij terugwijzende op de afgelegden weg. Ik begreep haar mening goed, maar gaf haar toch een teken, dat ik nog verder gaan wilde.

Weer een geruime tijd gegaan zijnde, herhaalde zij haar teken om terug te keren, hervatte dit nog meermalen, maar vruchteloos en volgde mij ondanks haarzelf, totdat ik tot het einde van de mij voorgestelde weg gekomen was, waar ik *de ijzeren berg*, waarvan ik tevoren gesproken heb van ver kon zien. Toen gaf ik mijn voornemen zo goed ik kon door tekenen te verstaan; tevens enige Franse woorden van bedreiging tegen haar sprekend ofschoon zij dezelve niet verstond. Maar zij begreep mijn voornemen, gaf een luide gil, en schreeuwde van spijt, waarvan ik ontroerde. Zij deed toen een sprong naar mij om mij vast te houden maar ik ontweek die.

Meer dan eens had zij al die weg langs, mijn voeten en handen gekust, om mij voor haar in te nemen, en opdat ik aan haar verlangen om terug te gaan zou voldoen, maar ik meende nu kans genoeg te hebben om mij van haar te ontslaan en dan verder te gaan. Ik

gaf haar te kennen dat zij terug moest gaan en dat ik verder ging. Maar zij wilde mij niet verlaten. Om haar te ontvluchten en vooruit te komen spande ik al mijn krachten in, hetgeen mij gelukte en aan de berg komende vanwaar zij toen nog een groot eind weegs verwijderd was, maar mij steeds in het oog kon houden, liep ik die op. Nadat ik die over en buiten haar gezicht was, liep zij tot op de top ervan, waar zij bleef, afgemat van vermoeidheid. Maar zij schreeuwde en lamenterende uit al haar macht. Hetgeen ik hoorde en bij mij wel veel medelijden omtrent haar verwekte, maar de liefde tot mijn vrijheid verwon mijn medelijden met haar.

Het was toen reeds bij de avond, en het duister schielijk invallende, kon ik haar niet meer zien, en is zij waarschijnlijk teruggekeerd, om mijn ontvluchting bekend te maken.

Het oord, waar ik mij bevond, was niets dan een wildernis, waarin ik mij niet durfde begeven, uithoofde van het wild gedierte dat zich daarin ophoudt. Ik overnachtte dus op de plaats, waar ik mij bevond, met veel vrees voor die dieren, en verlangde meer dan ooit, naar de eerste lichtschemering om verder te gaan.

Ik had mij nedergezet op een boomstruik, en ofschoon ik buitengewoon vermoeid en afgemat was, kon of durfde ik niet slapen, door de vrees die ik had, niet alleen voor het gevaar der wilde dieren, waarvan ik in die nacht, het gebrul en gehuil van verre hoorde, maar ook voor het volk, hetwelk ik ontvlucht was.

Aanstands bij het aanbreken van de dag, vervolgde ik mijn weg, in de richting van *de ijzeren berg*, welke ik des voormiddags omstreeks elf uur bereikte. Na nog een klein uur gaans kwam ik te Mascora waar de Fransen gelegerd waren, aan. De daar gestelde voorpost kreeg mij in het oog, en riep mij toe, terwijl ik meer en meer naderde dat ik halt houden zou, en vroeg wie ik was. Ik zei tot de Fransen te behoren. Men liet mij naderen, en op de vraag hoe dit zijn kon, daar ik geheel in Arabisch kostuum en naar die wijze gewapend was, bevestigde ik mijn eerst gezegde, dat ik desniettemin een Fransman was, waarop men mij tot hen en het fort liet inkomen.

De luitenant die daar de wacht had, zeer nieuwsgierig zijnde vroeg mij naar alles wat hij omtrent mij weten wilde, hetgeen ik hem omstandig verhaalde. Na mij met veel verwondering uitgehoord te hebben geleidde hij mij naar de Generaal en berichtte die van mijn komst en wedervaren. Behalve dat, ondervroeg de Generaal mij naar de wapening en sterkte der stam wiep ik ontvlucht was alsmede naar andere zaken, hen betreffend. Waarop ik hem medeelde hetgeen ik daarvan wist, want hij deed mij meer vragen, dan ik kon beantwoorden.

Verder vroeg hij mij, bij welk regiment der Fransen ik gediend had; dit vernemende, zeide hij mij: "*wel dan bent u hier bij uw eigen volk.*"

Toen zond hij twee ordonnances uit, om de Kolonel en Kapitein van mijn Bataljon, en Compagnie te halen, welke gekomen zijnde, mij herkenden voor de man die ik gezegd had te wezen.

Deze officieren en allen die daar te zamen waren, ondervraagden mij wederom naar alles, met verwondering over mijn verschijning in zodanige uitrusting. Toen deed ik voor allen een nauwkeurig verslag van mijn wedervaren sedert mijn vangenneming, hetgeen hen zeer verwonderde. Elk was begerig naar mijn wapen en kleren, om die als gedenkstukken te bezitten. Alhoewel ik die graag voor mijzelf behouden had, durfde ik dit niet weigeren en gaf mijn jachtgeweer aan de Generaal en de overige wapenen aan de andere hoofdofficieren. Terwijl zij mijn kleren zich ook toeigenden en mij ten koste van het gouvernement, van een nieuwe kleding en uitrusting voorzagen. Voor al de

voorwerpen welke ik hun had afgestaan ontving ik een beloning in goudgeld, ter waarde van fl. 144,-.

Daar zijnde viel er 's nachts een verschrikkelijke misdaad voor, die de bezetting geheel verontrustte. Een der Arabieren die onder de Franse troepen diende, en voor wie - wegens zijn trouweloosheid men zich niet genoeg wachten kon - sloop in de tent van een soldaat met wie hij verschil had gehad, sneed hem in de slaap het hoofd af, nam onverwijld de vlucht en ontkwam, zonder dat men die afschuwelijke moord op hem heeft kunnen wreken. Door de dood van die man, die oppasser was geweest van de Grootmajoor, kwam ik bij hem in zijn plaats, en beviel zo goed bij die Officier dat hij mij graag bij zich wilde behouden. Maar daar mijn dienstdienst na drie maanden geëindigd was, kon ik daarin niet bewilligen. Ofschoon hij mij vijftig francs in de maand toezeiden benevens kost en klederen, om ná mijn ontslag, als burgerknecht in zijn dienst te blijven. Ook wilde de Kolonel mij graag in dienst houden met verhoging in rang, maar ook dit kon ik niet aannemen, gevend hem mijn blijdschap te kennen dat ik, door de weldadige beschikking Gods, zo gelukkig van zoveel gevaren gered zijnde, zeer verlangde naar Europa en naar mijn vaderland terug te keren.

Terugkeer naar het Vaderland.

Gedurende de tijd dat ik daar nog verbleef, bracht ik de eerste nachten veel slapeloos door, door de overdenking van de wonderbare weg die de Heere met mij, tot nu toe gehouden had. Ja, mijn smart was dikwijls daarover zo gevoelig, dat ik gedrongen werd, (alhoewel ik Hem toen nog niet kende) zo goed ik kon en mijn hart mij opgaf, Zijn grote Naam te danken. Tevens met verzuchting om verdere bewaring, met het oog op mijn aanstaand vertrek, hetwelk plaats had met het eerste konvooi naar Ouran bestemd, vanwaar ik met een Stoomschip naar de Franse zeehaven en de stad Toulon vertrok. En waar ik na zeven dagen reizen, waarin wij stormweer hadden, daar aankwam. Maar alvorens aan wal te mogen, moesten wij twee dagen op die rede in quarantaine blijven, dat is, om een geneeskundig onderzoek te ondergaan, tot wering zo mogelijk van alle besmetting. Welke maatregel door de regeringen van alle landen en volken, daartoe in het werk wordt gesteld, ten aanzien van alle schepen die van verdachte plaatsen aankomen, gelijk wij van Afrika, waar niet zelden ziekten heersten waarvan Europa veeltijds verschoond blijft.

De 1^e mei 1843, zijnde de verjaardag van de Konings van Frankrijk, Louis Philips, zette ik voet aan wal, [ca. 42 jaar] waar mijn papieren, even als die van andere van mijn reisgenoten werden ingezien. Welke goed getuigenis omtrent mijn dienstdienst en gedrag bevattende, werd ik door het Militair bestuur aangezocht om daar in dienst te blijven. Maar ik daartoe niet genegen zijnde, maar verlangende, naar het vaderland zo spoedig mogelijk terug te keren, verliet ik na twee dagen die stad, voorzien van een reiswijzer, mij door dat bestuur verleend, om van daar naar de stad Valenciennes te gaan. Mij werd toegelegd één franc per dagreis, om in mijn behoeften te voorzien.

Ik begaf mij dan op reis, gaande van plaats op plaats, zoals op mijn pas was aangetekend en kwam de tienden dag in de stad Avignon aan. Waar ik enige uren werd opgehouden, doordien men mij een weg moest aanwijzen welke niet langs de gebaande weg leidde, maar door verschillende wegen in het veld, hetgeen mij zeer moeilijk viel, daar ik door een aanhoudenden regen werd overvallen. Na enige uren lopen nam ik zeer vermoeid, 's avonds mijn intrek in een veldherberg, waar ik die nacht uitrustte, na mijn

avondmaaltijd gebruikt te hebben. 't Welk bestond uit vele heerlijke gerechten, die men bezwaarlijk in een groot logement in de steden zou aantreffen, met overvloedige wijn, welke in die landstreken zeer goedkoop is. Voor welke maaltijd en nachtverblijf ik niet meer dan een halve franc moest betalen, over welke prijs ik mij ten hoogstens verwonderde, daar ik vreesde, op het zien van zoveel overvloed, dat de vijf francs die ik te Avignon ontvangen had, niet genoeg tot betaling van mijn vertering zouden geweest zijn.

's Morgens vroeg begaf ik mij weer op reis en kwam na verscheideen dagen lopen van af Toulon, een weg van ongeveer 300 uren gaans afgelegd hebbende, in de stad Valenciennes aan. Waar ik mijn Militaire kleren, waarmee ik op reis was getogen, en steeds aangehouden had, aflegde. En van mijn geld, dat ik, zo als ik hiervoren verhaalde, van de verkoop mijn Arabische kleding en wapen als anderszins ontvangen en zuiver bewaard had, burgerklederen kocht. Daarmee kwam ik in Nederland aan, na Brussel en Antwerpen gepasseerd te zijn.

Hier voel ik mij gedrongen de lezer opmerkzaam te maken op de goedgunstige bewaring en veelvuldige uitreddingen en ongedachte zegeningen, die de Heere mij, in zovele gevaren en lotgevallen had doen ondervinden. Hoewel ik die toen niet opmerkte, maar die mij thans zoveel helderder voor de geest komen, nadat Hij zich aan mij in genade heeft gelieven te openbaren en waarvoor Zijn grote Naam eeuwig lof en prijs toekomt.

Bekering

Tot hiertoe heb ik de lezer bezig gehouden met te verhalen, door welke wegen de Voorzienigheid Gods mij geleidt en uit welke gevaren Hij mij gered heeft. Eeuwig ben ik daarvoor alles aan mijn God verplicht, inzonderheid omdat Hij mij getrokken heeft, terwijl ik in de macht der duisternis was, en gezien heeft naar dien, die naar Hem niet zag. Thans ga ik over, om een kort verhaal te doen van de leidingen Gods met mij, ten aanzien van mijn eeuwige belangen.

Vooraf moet ik echter aanmerken, dat toen de Heere het werk der genade in mij begon, ik geheel onkundig was in Gods woord, aangezien ik niet kan lezen. Ook wist ik nauwelijks, dat er vrome mensen in de wereld waren. Wel herinner ik mij dat ik met mijn regiment naar het slagveld gaande, langs de Nieuwendijk (Noord-Brabant) kwam, waar wij in zeker huis, psalmen hoorden zingen. Mijn kameraads zeiden tot elkaar: *"wat denkt u daarvan?"* En het antwoord was: *"als deze mensen niet in de hemel komen, dan komt er niemand in, want zij doen niet als bidden en zingen."* Deze woorden hadden zo'n indruk in mijn gemoed dat ik enige ogenblikken ernstig tot God bad dat Hij mij ook zo'n vroom mens wilde maken en mij nog eens onder hen mocht brengen.

Ik weet nog zeer wel dat, toen ik een kind van twaalf jaar was, mijn moeder aan de huisgenoten vertelde dat zij bij mijn tante, haar zuster, was geweest, die zo'n heerlijke toestand naar haar ziel had, dat zij het jubelen der Engelen al hoorde. Dit veroorzaakte bij mij een diepe indruk van de noodzakelijkheid der bekering. Dit is sedert die tijd mij bijgebleven en mij steeds in vele omstandigheden een herinnering geweest.

Alhoewel de Heere het werk der genade eerst krachtig in mij doorwerkte, nadat ik uit de militaire dienst ontslagen en in het vaderland terug was gekomen, kan ik mij evenwel goed herinneren, van tijd tot tijd, indrukken van dood en eeuwigheid gehad te hebben.

Dikwijls heb ik in mijn geweten zulke ontroeringen, dat het mij bang was. Vergeving van mijn zonden smeekte ik dan van God af en ondervond dan wel eens aandoeningen in mijn gemoed, die ik liefde zou noemen.

Soms was het mij als of mijn hart hemelwaarts opgetrokken was. Dan dacht ik, wilde God bemoeienis met mij maken. Maar omdat het weer wegging, en ik dan het oude zondepad bleef bewandelen, kon ik het onmogelijk als een werk Gods aanmerken.

De droom, in mijn verhaal meegedeeld die tot drie maal toe, zich op dezelfde wijze herhaalde, bleef mij bij. De dood van mijn getrouwe vriend bleef mij bij en had uitwerking in mijn gemoed. Ik zag op enige afstand, een spelonk en begeerde daar mijn leven te slijten, alleen dat ik tot God bekeerd werd.

Toen ik een gewerschot in mijn arm ontving dacht ik bij mijzelf, dat is dicht bij mijn hart, was het *in* mijn hart geweest, dan lag ik nu al in de hel. Bekering was toen het ene nodige voor mij. Doordat de Heere mij gespaard en menigmaal zo kenbaar bewaard had, koesterde ik heimelijk de hoop, dat ik nog eens bekeerd zou worden, gelijk al die omstandigheden in mijn verhaal zijn aangemerkt.

Onder alle tochten en wederwaardigheden had ik altijd de begeerte om op een eenzame plaats te wonen, mij dacht, ik eens afgezonderd kon leven, en van het gewoel der wereld verwijderd zijn, dan had ik betere gelegenheid om mij tot God te bekeren. Meer dan twintig jaren had ik deze begeerte in mij ontwaard. Dikwijls bad ik tot God, dat Hij mij op zo'n eenzame plaats wilde brengen; en ik daardoor bekeerd mocht worden.

Eindelijk gaf de Heere mij mijn begeerte, toen ik er in het geheel niet aan dacht. De gelegenheid daartoe was aldus:

Bij zeker heer in dienst zijnde, roemde deze mijn goed gedrag, bij een predikant, die uitgebreide zaken had. Bedoelde predikant begeerde mij, om bij hem in dienst te komen, belovende voor mij te zullen zorgen en mij in de maatschappij voort te helpen. Dit aanbod streelde mijn vlees geweldig. Groot te worden in deze wereld, is toch het streven van Adams ondankbare zonen, sedert de mens Gods beeld heeft verloren, en het leven zoekt buiten God. Ik was dus spoedig gereed, en verbond mij tijdelijk aan hem.

Mijn eerste werk was het hout gereed te maken voor twee nieuwe huizen, waarvan het ene tot een woning voor mij bestemd was. Ik was dus genoodzaakt in mijn tegenwoordige woning te blijven, tot de nieuwe gereed was. De weg, van het dorp waarop ik woonde, naar de plaats van mijn beroep, lag over eenzame en onbewoonde heide, waar men in vijf kwartier uur gaans, geen woning aantrof.

Nu gebeurde het mij, (en wel de eerste morgen dat ik naar mijn werk ging, en mijn hart vervuld was met de strelende gedachten van nog eens een groot man in de wereld te zullen worden, en ik aan niets minder dacht dan aan de bekering) dat ik op eens werd staande gehouden en een stem in mijn hart ontwaarde, die met onuitsprekelijke kracht in mij sprak: *"halt, toe hiertoe en niet verder!"*

De ontroering, die ik hierdoor gevoelde, kan ik niet uitdrukken. Ik bleef genoegzaam een kwartier op de plaats staan, zonder een schrede vooruit te gaan. Ik wist niet wat mij daar overkomen was. Eindelijk begon ik langzaam mijn weg te vervolgen. Zo voortgaande, kwamen mij al de zonden, die ik immer bedreven had, van mijn vroegste jeugd af tot nu toe, met zoveel helderheid voor mijn geest dat ik ze al zag en mijn geweten getuigde, dat ik ze allen bedreven had.

En wat dit gezicht nog verschrikkelijker voor mij maakte, was de bewustheid, dat ik ze allen tegen een Heilig en Rechtvaardig God had bedreven. O, hoe groot werd mij toen het wonder dat ik niet allang in de hel was geworpen, en de billijk verdiende toorn Gods had ondervonden!

Ruim drie maanden heb ik in deze toestand verkeerd, onder een drukkend gevoel van schuld, in de angst der verdoemenis, en zonder enig inzien in de weg van Verlossing. Echter nam ik in deze benauwde toestand dikwijls toevlucht tot God, Die ik niet anders als mijn Rechter kende, maar mijn angst en benauwdheden bleven mij bij. Ik had geen vrede in mijn benen vanwege de zonde, en mijn sap veranderde in zomerdroogte, vanwege mijn brullen de ganse dag.

Nu gebeurde het dat op zekere tijd een rijk ambtenaar in de nabijheid van mijn woning zich bevond. Deze vroeg eens aan mijn vrouw of hier geen mensen woonden die over God en Zijn dienst wilden spreken. Mijn vrouw, die enigen tijd tevoren mijn kommervolle toestand bemerkte had, zei: *"ja, dan kunt u bij mij terecht komen, om eens met mijn man te spreken."* Genoemde heer kwam bij mij, en sprak met mij over de Heere Jezus, hoe Hij gekomen, is om verloren zondaren zalig te maken. Hij raadde mij om in Hem te geloven, zoals de Schrift zegt: *"die in de Zoon gelooft, heeft het eeuwige leven en komt niet in de verdoemenis."*

Dit gesprek gaf mij enige uitwendige kennis, dat in Christus een weg van ontkoming en behoudenis was. Maar mijn schuld en benauwdheid bleef ik behouden. En geen wonder, een ziel, door God gewond, moet door diezelfde hand geheeld worden die haar wondde; menselijke troost is in zo'n toestand ijdelheid.

Ik wil nu in het kort verhalen op welke wijze de Heere mijn ziel uit die banden heeft gered, maar het rechte hoe, kan ik niet in bewoording brengen. En wie zal ooit kunnen meedelen, wat een ziel gevoelt die van de angsten der hel en van de beken Belials verlost, het pak der zonden verliest; genietende vrede en zielerust, die alle verstand en kennis te boven gaat!

Het gebeurde mij dan dat ik, op een morgen naar mijn werk gaande, de last van mijn zonde zo zwaar als immer gevoelde. De rechtvaardigheid Gods, de noodzakelijkheid van voldoening, de vloek van de wet, die levendig in mijn geweten geopenbaard was, en de angst der verdoemenis vervulden mijn ziel en een hartelijke billijken, dat ik Gods gramschap waardig was, deed mij mijn Schepper en Rechter gerechtigheid toekennen. Zodat ik geen andere gedachten had, dan om van nu aan en eeuwig, mijn ellendig lot te betreuren, met een hartelijke toestemming dat ik zulks waardig was.

In deze toestand geraakte ik -ik kan het niet anders uitdrukken- als buiten mijzelf, het was mij als of ik opgetrokken werd, om te verschijnen voor die Rechter van Hemel en aarde. Het scheen mij toe als of ik nu mijn eeuwige doodvonnis zou ontvangen. *O, hoe vreselijk is heb te vallen in de handen van een levende God!* Maar ik vond daar niet de dood, maar het leven. Hij die rechtvaardig en genadig is, ontdekte mij Jezus Christus, als gekomen, om zulke arme verlegeen en radeloze zondaars te behouden. Ik werd op Hem gewezen, die met één offerande in eeuwigheid volmaakt heeft, al degenen die geheiligd worden. Hij trad ook voor mij tussenbeide: *verlos hem, dat hij in het verderf niet nederdale, Ik heb verzoening gevonden.* En dat was ook voor mij!

Mijn zonde gevoelde ik niet meer; een vloekende wet ontroerde niet meer mijn geweten; angst en droefenis waren weggevloeden, en het aangezicht van de Rechter scheen liefelijk over mij, in het zalig genot van onuitsprekelijke vrede.

Toen ik weer tot mijzelf kwam, wist ik niet wat met mij geschied was. Kinderen Gods kende ik niet, en Bijbelkennis bezat ik niet. Daarbij bevond ik mij op een heide. Nóg kan ik niet recht uitdrukken, wat ik in die ogenblikken ondervonden heb. Dikwijls heb ik gezegd: *of het in het lichaam of buiten het lichaam geschied is, weet ik niet;* het waren onuitsprekelijke dingen.

Maar kort hierop geraakte ik weer in bekommering over mijn toestand voor de eeuwigheid. Voelde ik de vrede en blijdschap, die toen bij ogenblikken nog overvloedig was, dan was het mij klaar en duidelijk dat mijn zonden waren vergeven, en ik genade in de ogen Gods had gevonden; maar er rees van tijd tot tijd grote vrees in mij op, dat zulks geen waarheid was. Ik had mij altijd voorgesteld dat, indien nog eens vergeving van zonden zou verkrijgen, het dan op een zware wijze zou toegaan, dat ik er nauwelijks het leven bij zou kunnen behouden. En hoewel dit betrekkelijk waarheid was echter was het niet zo als ik mij had voorgesteld.

Deze zaak bracht mij in de behoeften en tot ernstig onderzoek, van mijzelf, voor de Heere. De vrees, om mij in zo'n gewichtige zaak te bedriegen, dreef mij onophoudelijk tot de Heere. Liever wilde ik opnieuw de weg passeren, die ik mij altijd had voorgesteld, dan als een zelfbedrieger te leven, en bij de dood met mijn verwachting bedrogen uit te komen.

Nu gebeurde het mij, dat ik op zekeren tijd worstelende was voor de troon der genade, en de woorden met kracht in mijn hart kwamen: *de Heere was niet in het onweder, of in de storm maar, in het suizen van een zachte stilte.* Met dit woord ontving ik een zoete inleiding in de zaken die ik had ondervonden, zodat mijn geloof werd versterkt, de vreze

verdween, en ik het voor zeker hield, dat mijn zonden waren vergeven, en ik vrede met God had, door de Heere Jezus Christus.

De Heere, die mijn ziel had verlost, opende ook nu mijn mond, om Zijn lof te verkondigen. Zoals ik reeds heb aangemerkt, wist ik nauwelijks dat er Godvrezende mensen op aarde waren, en omdat ik niet kon lezen, had ik toen ook weinig bekwaamheid, om mij schriftuurlijk uit te drukken. Maar ik geloofde toch dat ik de inhoud van de Bijbel in mijn hart had. Ik had kennis der zaligheid in de vergeving van mijn zonden, en uit deze schat van Godgeleerdheid sprak ik tot mijn medemensen, die grotendeels tot de roomse kerk behoorden. Ik vertelde hun wat ik gevoeld had in mijn overtuiging, toen mijn zonden, als een zware last, mij drukten; maar ook wat ik nu gevoel in het zalig genot van vrede en blijdschap door de Heilige Geest. Ik drong dit aan met te zeggen, dat zij dat ook moesten leren kennen om getroost te sterven. En ik verkondigde vrijmoedig aan elk de noodzaak van de bekering tot God, en het geloof in de Heere Jezus.

Spoedig kreeg ik dan ook de naam van gek te zijn, en die mare van mijn zinneloosheid verspreidde zich heinde en ver. Twee personen van een nabij gelegen dorp, wilden de verandering aan mij geschied, van nabij onderzoeken. Tot dat einde kwamen zij bij mij, ten einde uit mijn eigen mond te vernemen, hetgeen zij bij gerucht van mij vernomen hadden. Ik deelde hen dan mee wat God aan mij gedaan had, en zij hoorden mij met belangstelling aan, en ofschoon ik niet geloof, dat zij voor zichzelf bevindelijk kennis hadden aan de vergeving der zonden getuigden zij nochtans, dat ik sprak overeenkomstig Gods woord en de Gereformeerde leer. "Het was te wensen", zei een hunner, "dat er vele zodanige zinneloze mensen in ons vaderland gevonden werden."

In de plaats waar ik woonde, waren geen Godvrezende mensen. Geen wonder derhalve dat mijn taal onverstaanbaar voor hen was. Niettemin ging ik voort hen te waarschuwen, hetzij zij mijn woord aannamen of niet. Er was echter een heer, die mijn zaak in zoverre kende dat hij getuigde, dat ik niet krankzinnig was maar woorden sprak van een gezond verstand. "Een groot wonder", zeide hij, was er aan mij geschied, want ofschoon ik geen letter kon lezen, sprak ik niettemin als of ik de gehele bijbel verstond.

Het behaagde de Heere evenwel om mij spoedig onder Zijn volk te brengen. Ofschoon ik als een onbekende in hun midden kwam, ik was nochtans een bekende. Uit de volheid van mijn gemoed sprak ik over de overvloedige genade aan mij, arm en verloren zondaar, bewezen. Ik verheerlijkte Hem die mij verlost had van de banden des doods, mij gegeven had een goede hoop in genade. O, wat is een ziel dan overstelpt van liefde en blijdschap, vele wateren kunnen dat vuur niet uitblussen!

Sommige waren met mij blij en verheerlijkten God in mij. Anderen profeteerden mij voor hoe Gods gewone weg met zijn kinderen was, namelijk, om hen zowel door donker als door licht te leiden, dat deze gestalte nog wel eens weg zou gaan, enz. Toch bleef ik mijn vrede en blijdschap bestendig genieten.

Een jaar lang wandelde ik in het liefelijk licht van Gods vriendelijk aanschijn, terwijl eeuwige liefde over mij de banier was. Ja toen waren het voor mijn geestelijke toestand dagen van voorspoed. Later heb ik ook dagen van tegenspoed - als ik het zo mag noemen - leren kennen, en met het oog op dat leven, gezegd: *"ach, werd ik daarheen weer geleid, boen was het mij beter dan nu!"*

De kinderen Gods, met welke ik nu bestendig omging, hoorde ik dikwijls spreken over de strijd die op de weg naar de hemel gekend wordt. De kracht der overgebleven zonden, listen des satans, ongeloof, verberging van des Heeren aangezicht en ongestalten van allerlei aard waren veel al het onderwerp van hun gesprekken. Dit alles was voor mij in die tijd een onverstaanbare taal, maar na deze heb ik het ook leren verstaan. Nu denk ik nog menigmaal aan de lessen en wenken welke die beproefde Christen mij destijds gegeven hebben. Mijn ontrouw en zwak geheugen heeft niet alles kunnen bewaren, wat mij in de nu verlopen jaren wedervaren is, dit alleen kan ik er van zeggen, dat Gods weg geheel tegen mijn verwachting en voorstelling inloopt. Ik meende van kracht tot kracht en van deugd tot deugd voort te gaan en zo voortgaande eerlang voor God in Sion te verschijnen. Maar ik ondervind dat, om gekroond te worden, er wettig zal moeten gestreden worden. Vele afwisselende toestanden heb ik sedert ondervonden, menige vurige pijn is op mij afgekomen, angst, bekommring, vrees voor zelfbedrog en duizend andere zorgen hebben dikwijls mijn angstvallig hart gekweld, en kwellen mij bij ogenblikken nog, maar uit alle deze heeft mij de Heere ook, dikwijls genadig en wonderbaar verlost. Zodat ik mag betuigen: *"God is getrouw, die mij geroepen heeft tot de gemeenschap Zijns Zoons Jezus Christus."*

Ik herinner mij, dat toen ik op zekere dag door het veld ging de Heere mij voorkwam met de woorden: *"die zijn leven zal willen verliezen zal hetzelfde behouden,"* en met deze woorden genoot ik een zalige inleiding in de geestelijke mening van dezelve. O, hoe klaar zag ik toen dat alle vertrouwen op mijzelf en op mensen, zelfs de allerheiligste, buiten de weg des Heeren lag! En dat Christus de Enige Levensbron is waaruit alle genade, die Gods volk bevindelijk leert kennen, ontspringt. Opnieuw verloor ik mijzelf in Hem, die het eeuwige leven voor mijn ziel was geworden. Christus werd mij toen alles, en Johannes betuiging is mijn bede: *"O, dat Hij maar wasse, en ik minder worde!"*

Zodanige inleidingen in Gods dierbaar woord dienen, grotelijks tot versterking van mijn geloof. Dan is mij de Bijbel een ontzegeld boek, hoewel ik anders het voorrecht mis om hem met eigen ogen te kunnen onderzoeken, althans niet zo goed als anderen. Maar ik kan nu al beter lezen dan voorheen. Maar ik bevind dat het God niet in de weg staat om mijn ziel hemels onderwijs uit dezelve te schenken, ten einde mij in het vertrouwen te versterken, dat Hij het goede werk, aan mij begonnen, zal voleindigen tot op de dag van Jezus Christus. In alle gemoedeloosheden en bekommringen, die mij ooit troffen, was de Heere mijn Toevlucht en mijn Uithelper, en ik hoop Hij zal dat voor mij blijven.

Nog onlangs bezocht Hij mij, en de indachtigmakende Geest leidde mij terug in alle wegen, waarin mij de Heere, zo vóór als na mijn bekering geleid had, en wel onder het gehoor van een leerrede over de woorden: *"Ik ben de Weg,"* Joh. 14 : 6a. O, ik kan niet uitspreken hoe dierbaar de Heere en Zijn weg bij vernieuwing voor mij werd! Dat is voor mij op weg uit de beek drinken; daarom hef ik het hoofd omhoog.

Vele bijzonderheden omtrent tijdelijke zaken, die mij, nadat de Heere zich aan mij geopenbaard had, wedervaren zijn, zou ik de lezer kunnen mededelen. Maar ik geloof dat elk Christen een wonderteken van genade, en velen van genade en voorzienigheid beide zijn. Ja, dat allen, immers velen, een verhaal zouden kunnen opstellen van de bijzondere wegen des Heeren, maar zulks is niet altijd nodig. Een paar bijzonderheden kan ik echter niet onvermeld laten.

Toen de Heere het werk der genade in mij begon, was ik in dienst bij zeker predikant, die in volle nadruk, een zeer blinde leidsman was. Zo lang als ik even blind was als hij, hoorde ik hem gaag, maar toen de Heere mijn ogen verlichtte en mijn hart voor de waarheid geopend had, waren zijn redeenn voor mij een laffe spijs geworden. Ik had er zo min smaak in als de verloren zoon kon hebben in de draf der zwijnen. Spoedig gevoelde ik een vurige begeerte in mij, om hem zijn dwalingen onder het oog te brengen en met hem over de weg des levens te spreken. Er ontstond dienaangaande een bange strijd in mijn gemoed, aan de een kant mijn broodwinning, en aan de andere kant de liefde tot de Heere Jezus en Zijn waarheid. Maar het laatste rkeeg door Gods genade de overhand. Alle tegenstand en vrees werd in mij overwonnen.

In de mogendheid des Heeren begaf ik mij dan naar de woning van mijn predikant, die tevens mijn meester was. Hij liet mij in een kamer komen, en dacht wellicht dat ik hem over werkzaamheden wilde spreken. Ik voor mij had een geheel ander doel, en begon spoedig aan hem mee te delen wat de Heere aan mijn ziel had gedaan, en hoe hij mij geleerd had wat het was, om als een arm verloren zondaar, in het bloed van Christus gerechtvaardigd te worden. Ik ging verder en vertelde wat onuitsprekelijke blijdschap ik nu genoot. En ikbracht hem vervolgens onder het oog, dat de leer die hij verkondigde, de valse leer was, welke met Gods woord streed. Vervolgens, bepaalde ik hem bij de noodzakelijkheid der bekering, die hij ook moest ondergaan zowel als ik, en zei: *"dat hij anders, met al degeenn die door zijn valse leer misleid werden, zouden verloren gaan."* Gramstorig viel hij mij in de rede, en vroeg: *"of ik gekomen was hem te leren?"* Al wat ik daar gezegd had was niet als schijnheilige dweperstaal. Hij geloofde dat er geen Heilige Geest was, dat Die niet als Persoon bestond, en Die, na het eerste pinksterfeest, niet meer is uitgestort. Ik antwoordde: *"dat ik toch zeker wist dat er in de bijbel stond: waar twee of drie in Mijnen naam vergaderd zijn, daar ben Ik in het midden."* En zei dat de Heere in het midden beloofde te zijn met Zijn Geest, want naar het lichaam was Hij in de hemel, en zou daar blijven, tot de jongste dag. Voorts beriep ik mij op de belofte: *"Ik zal Mijn Geest uitstorten over alle vlees, over zonen, dochters, dienstknechten en dienstmaagden,"* Maar dat was niets als dweperij, die plaatsen moesten oneigenlijk verstaan worden, naar het gevoelen van die blinde leidsman.

Dit gesprek had ten gevolge dat hij mij op zeer barse toon gebod, zijn huis te verlaten en mij vervolgens uit zijn dienst ontsloeg, zonder mij te betalen hetgeen hij mij nog schuldig was, maar de Heere heeft mij zulks in een anderen weg ruimschoots vergoed. Terwijl ik nu genoodzaakt was een ander middel van bestaan, voor mij en de mijnen te zoeken, bad ik tot God dat Hij mij zelf die weg mocht aanwijzen. En indien het goed was in Zijn ogen, ik dan mijn brood onder Zijn volk mocht vinden. In deze werkzaamheden kwam de Heere mij voor met de woorden: *"al wat gij de Vader zult bidden in Mijn Naam, dat zal u gegeven worden."* Ik geloofde dat de Heere uitkomst zou geven, en werd hierin versterkt.

Eens is 't mij gebeurd dat ik, op zekere avond naar mijn woning gaande als het zeer donker was, een lichte opening aan de hemel ontdekte, welke enige avonden achter elkaar door mij waargenomen word. Dit verschijnsel werkte in geen geringe mate mijn verwondering en aandacht op. Zou het ook een wenk van de Heere zijn, dat ik mij naar die plaats moet begeven? Zo dacht ik bij mijzelf, maar het kwam mij wat te wonderlijk voor. Echter gevoelde ik aanhoudend aandrang in mijn gemoed, om mij naar die plaats te begeven, zodat ik eindelijk daarheen ging. Nu, de ondervinding heeft het bevestigd, dat ik naar deze plaats moest vertrekken, aangezien daar vele kinderen Gods woonden en ik ook werk bij hen kreeg.

Het behaagde echter de Heere om daar mijn geloof zwaar te beproeven. Geruime tijd bleef ik zonder werk en verdiende dus niets. Mijn vrouw oordeelde dat dit Gods weg niet kon zijn en ongeloof en moedeloosheid kwelden mij bij ogenblikken zeer. In deze toestand begaven wij ons op zekeren dag naar een onzer vrienden. Toen wij van huis gingen wisten wij zeer wel, dat er geen meel of olie meer voorhanden was. Maar zie onze verbazing, toen wij bij onze thuiskomst ontdekten, dat er voorraad van alles was. Wie dit gedaan had en hoe, is altijd voor mij verborgen gebleven. Maar ik mocht er met de Godsman Elia, de eer van geven aan Hem, Die beloofd heeft Zijn volk niet te begeven of te verlaten.

Enige tijd hier gewoond hebbende, vestigde ik mij elders, en heb in mijn aardse loopbaan nog niet veel rust ondervonden. Ik heb in vele opzichten geleerd, hoe dwaas het is op mensen te vertrouwen. Teleurstellingen, ook zelfs van vromen te ondervinden is niet aangenaam voor vlees en bloed. Maar men wordt er allengs wijzer door, en leert de vermaning verstaan: "*vest op prinsen geen betrouwen.*" De Heere wil dat we op Hem zullen vertrouwen, en leren zullen om uit Zijn hand te leven.

Wat nu verder Gods weg met mij zijn zal, is verborgen. Indien de Heere met mij is, gelijk ik hoop dat Hij zijn zal, dan is er geen nood. Die wettig gestreden heeft, zal ook wettig gekroond worden. En de heerlijkheid die staat geopenbaard te worden, is zeker oneindig groter dan het lijden van deze tegenwoordige tijd.

Ziedaar lezer! U een kort verhaal gegeven van Gods leidingen met mij. *Mocht het u ten zegen zijn! En moge het dienen tot overtuiging van zondaars, tot vertroosting van ware vromen, en de Heere er door verheerlijkt worden, dan bereik ik mijn einde.*